



Etelä-Karjala-ohjelma 2026–2029 MH 22.9.2025

"Muutamme tarinan suunnan" (kuva vaihtuu)

Esipuhe	3
1. Mikä on Etelä-Karjala-ohjelma?	4
2. Etelä-Karjalan nykytila.....	5
Maakunnan uusi normaali	5
Aluekehittämisen tilanne- ja kehityskuva.....	7
3. Etelä-Karjalassa toteutettujen ohjelmien vaikuttavuus	9
Etelä-Karjalan maakuntaohjelma 2021–2025.....	9
Maakuntaan kohdentuneet rahoitukset	11
4. Etelä-Karjalan visio 2040 ja polkuja eteenpäin	13
Miltä hyvä näyttää Etelä-Karjalassa 2040?	14
Uusinajattelusta toisintekemiseen.....	15
5. Strategiset valinnat 2026–2029.....	18
1. Edistämme uusia investointeja painottaen vihreää siirtymää	21
2. Haemme kasvua kansainvälisestä osaamisesta ja osaajista sekä panostamme koulutuksen saatavuuteen	22
3. Vahvistamme myönteistä yrittäjyysilmapiiriä, yrittäjyyttä ja työllisyyttä.....	23
4. Kehitämme vireää kulttuurielämää ja elämystaloutta	24
5. Kuuntelemme nuoria ja tuemme heidän hyvinvointiaan	25
6. Kannustamme muutosvalmiuteen ja toisintekemiseen	25
7. Luomme hyvinvointia luonnosta ja luonnolle.....	26
8. Panostamme kestävään liikenteeseen ja liikkumiseen	27
9. Varmistamme digitaalista saavutettavuutta	28
6. Innovaatiostrategia 2026–2029 (älykäs erikoistuminen).....	29
10. Innovoimme kestävä ja turvallisen kasvun ratkaisuja.	32
7. Toimeenpano ja rahoitus	36
8. Seuranta ja arviointi	39

Esipuhe

Maakuntamme elää elinvoiman kehityksen murroskautta. Rakenteellisten ja pidempiaikaisten haasteiden, kuten väestönkehityksen, ohelle on tullut toimintaympäristön muutoksesta johtuvia ja viime vuosien aikana pysyvämmäksi muuttuneita haasteita aluetaloudelle ja sen toimijoille. EU-tason panostukset fossiilivapaan talouden ja energiajärjestelmän jouduttamiseen ovat avanneet meille myös ennennäkemättömiä mahdollisuuksia. Uudistumista tarvitaan, ja olemme sille avoimia. Rajalliset resurssit vaativat valintojen tekemistä sekä roolien selkeyttämistä toimeenpanossa, jotta voimavarat suunnataan kokonaisuutta rakentavasti.

Etelä-Karjalan maakunta on geopolitiittisen tilanteen myötä saanut ennennäkemätöntä ja kansainvälistäkin huomiota. Täällä on vierailut merkittäviä poliittisia päättäjiä ja korkeita virkahenkilöitä EU-komissiota myöten. Selvityksiä alueen tilannekuvasta ja elinvoiman edistämisen potentiaalista on laadittu kansallisesti ja kansainvälisesti. Toivomme kiinnostuksen ja selvitysten konkretisoituvan suunnittelukauden aikana rahoituksena ja lisäpanostuksina turvallisuuden lisäksi myös talouteen. Elinvoimainen rajaseutu on turvallisuuskysymys.

Etelä-Karjalan visiona on olla vuoteen 2040 mennessä kansainvälisesti osaava, yhteisöllisesti rajalla ja saavutettavasti Saimaalla elävä maakunta. Otamme ohjat omiin käsiimme edistäen yhdessä Etelä-Karjalan elinvoimaisuutta pitäen samalla huolta varautumisesta yhä muuttuvassa toimintaympäristössä. Pitkän aikavälin strategisia tavoitteita toimeenpanemme valtuustokauden mittaisella maakuntaohjelmalla, joka on tulevien vuosien osalta kiteytetty Etelä-Karjalan strategiseksi valinnoiksi. Maakuntaohjelman strategisia valintoja täydentää ohjelmassa vielä innovaatiostrategia eli älykkään erikoistumisen strategia. Jokaiseen strategiseen valintaan sisältyy kärkihanke, ajankohtainen kehittämiskokonaisuus, jonka etenemistä resursoidaan ja seurataan ohjelmakauden aikana. Vuosittain laadittava aluekehittämisen tilanne- ja kehityskuva tukee myös Etelä-Karjala-ohjelman seurantaa.

Yhdessä muutamme tarinan suunnan. Käännämme murroskauden voitoksemme ja rakennamme rajaseudun kestävää tulevaisuutta.

Kuvat alle (MH pj Niina Malm ja MKJ Satu Sikanen)

(kuvapaikka)

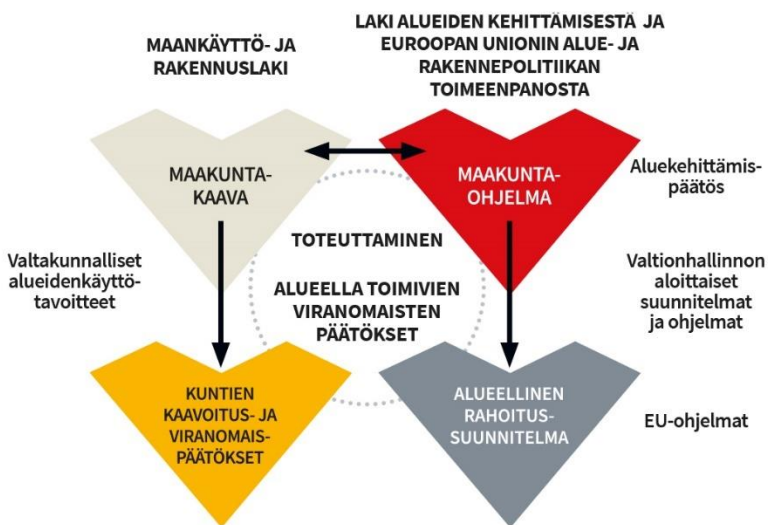
1. Mikä on Etelä-Karjala-ohjelma?

Etelä-Karjala-ohjelma 2026–2029 linjaa maakunnan mahdollisuuksiin, tarpeisiin, kulttuuriin ja muihin erityispiirteisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet ja sovittaa niitä yhteen sekä lyhyellä että keskipitkällä aikavälillä. Ohjelma kokoaa yhteen Etelä-Karjalan vision 2040 eli maakunnan pitkän aikavälin strategiset tavoitteet (maakuntasuunnitelma), strategiset valinnat 2026–2029 (maakuntaohjelma) ja Etelä-Karjalan innovaatiostrategian 2026–2029 (älykäs erikoistuminen).

Etelä-Karjalan visio 2040 toimii pohjana sekä maakuntaohjelman valmistelulle että maakuntakaavoitukselle. Sen laadinnassa on hyödynnetty ”Etelä-Karjalan tulevaisuustarkastelu 2040” -skenaariotyötä, jota on täydennetty sidosryhmäyhteistyönä. Visio huomioi toimintaympäristön muutokset sekä maakunnan kehittämisen pitkän aikavälin näkymät ja potentiaalit. Vision puitteissa on asetettu tavoitteita vuoteen 2040 tähden, ja niille asetetaan välitavoitteet kunnanvaltuustokausittain.

Maakuntaohjelma on valtuustokausittain laadittava lakisääteinen aluekehittämisen suunnitteluasiakirja, joka määrittää kehittämistavoitteet neljäksi vuodeksi kerrallaan. Etelä-Karjalan liitto hoitaa aluekehittämistä maakuntansa kuntien puolesta ja vastaa maakuntaohjelman 2026–2029 valmistelusta yhteistyössä muiden viranomaisten ja sidosryhmien kanssa. Etelä-Karjala-ohjelmassa maakuntaohjelman tavoitteet on kiteytetty muotoon ”Strategiset valinnat 2026–2029”.

Maakuntien liittojen aluekehittämisen ja -suunnittelun perusteita ja vaikuttavuutta havainnollistetaan kuvalla 1. Maakuntaohjelma ohjaa viranomaistoimintaa ja kehittämisrahoitusta. Siitä säädetään laissa



Kuva 1. Maakuntasuunnittelun järjestelmä.

aluekehittämisen ja alue- ja rakennepolitiikan hallinnoinnista (ALKE-laki, 756/2021) ja sen toimeenpanoasetuksessa (797/2021). Valmistelussa noudatetaan lakia suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arvioinnista (SOVA-laki, 200/2005) ja hallintolakia (434/2003), jotka varmistavat avoimen ja vuorovaikutteisen prosessin. Aluekehittämislainsäädäntö uudistuu EU-ohjelmakausien vaihteessa eli seuraavan kerran vuoteen 2028 mennessä.

Maakuntaohjelman sisältöön

vaikuttavat erilaiset sidosryhmien strategiat sekä maakunnalliset ja valtakunnalliset temaattiset kehittämissuunnitelmat ja -ohjelmat. Valtakunnallisista ohjelmista keskeisimmät ovat Aluekehittämispäätös 2024–2027 Uudistuvat ja hyvinvoivat alueet sekä alue- ja rakennepolitiikan Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027-ohjelma.

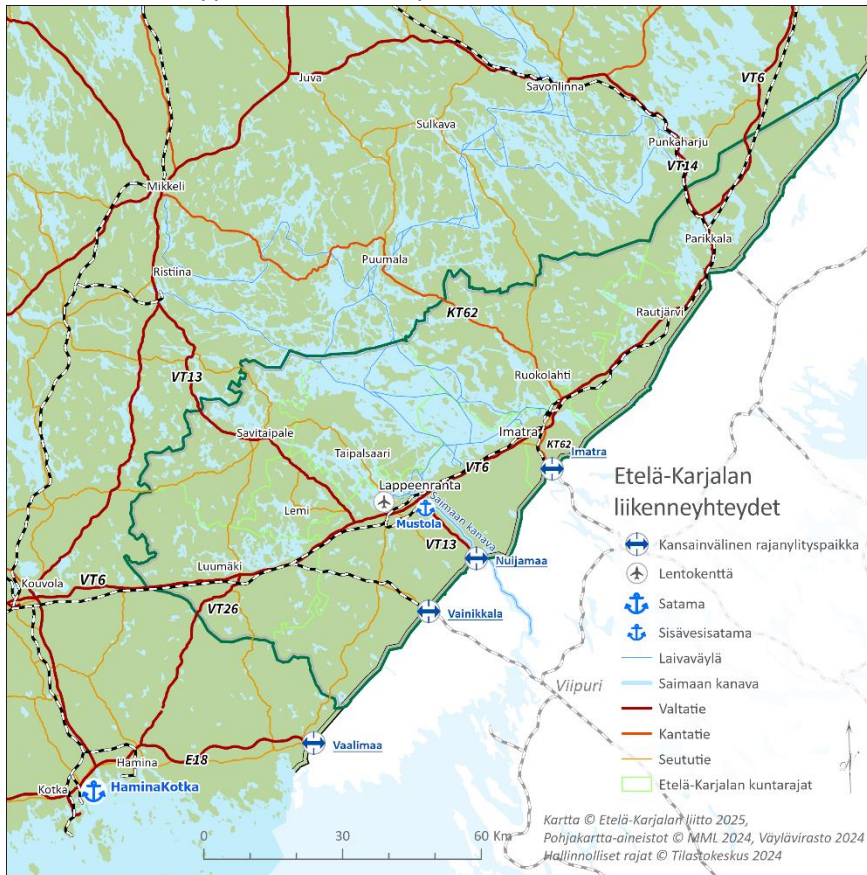
Etelä-Karjalan maakuntahallitus käynnisti ohjelmavalmistelun lokakuussa 2024. Valmistelua on tehty laajassa yhteistyössä maakunnan sidosryhmien kanssa. Valmisteluun on sisältynyt seminaari- ja

työpajatyöskentelyä sekä paikan päällä että etäyhteyksin marraskuusta 2024 kesäkuuhun 2025. Monet eri teemojen parissa työskentelevät maakunnalliset verkostot ovat osallistuneet valmisteluun. Ohjelmavalmistelua on käsitelty aluekehittämistä yhteensovittavassa maakunnan yhteistyöryhmässä (MYR) sekä sen sihteeristössä. Syksyn 2025 aikana ohjelma maakuntahallitus asettaa Etelä-Karjala-ohjelman ja sen ympäristöselostuksen julkisesti nähtäville. Maakuntavaltuusto hyväksyy ohjelman vuoden 2025 aikana.

2. Etelä-Karjalan nykytila

Maakunnan uusi normaali

Etelä-Karjala on kautta historian ollut idän ja lännen rajalla. Siitä olemme kärsineet ja hyötäneet vuorotellen. Maakunnan todellisuudessa kohtaavat menneisyyden muistot ja globaali rakennemuutos sekä talouskehitys ja uudet valtasuhteet. Muutokset ovat olleet vähittäisiä ja toisaalta äkillisiä. Olimme 2010-luvulla vilkas portti idän ja lännen välillä tehden aktiivisia toimia EU-ulkorajan yli tapahtuvan yhteistyön edistämiseksi. Venäjän hyökkäyssodan aiheuttama tilanne on muuttunut pysyvämmäksi ja pidempiaikaiseksi. Tämä on muuttanut rajusti maakuntamme geopolittista tilannetta. Raja on kiinni niin henkisesti kuin fyysisesti. Tilanne syventää entisestään aluetalouden rakenteellisten haasteiden



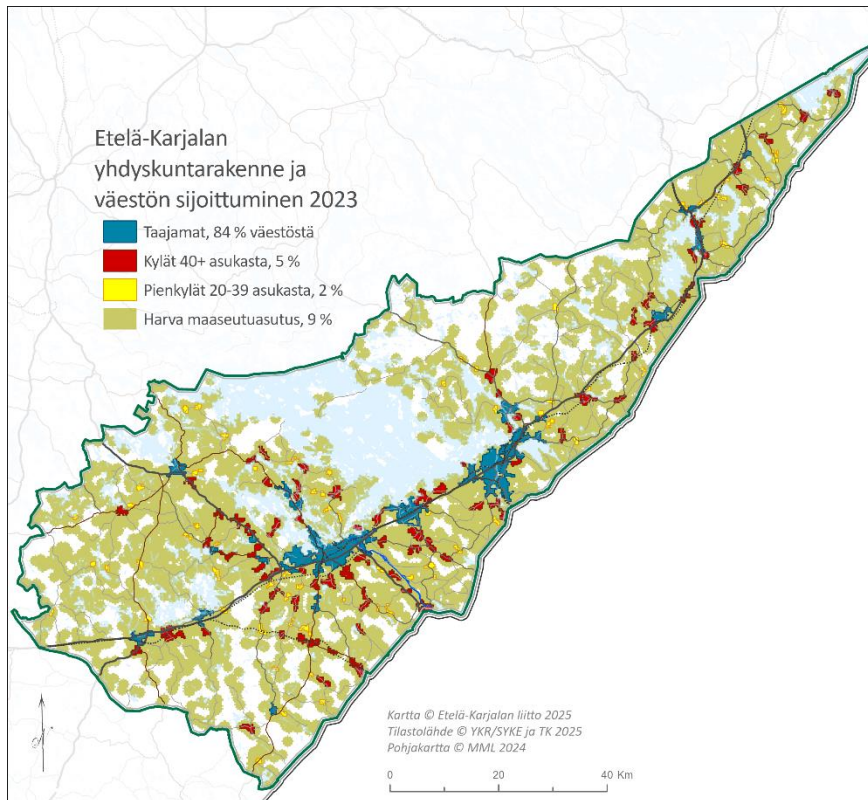
vaikutuksia. Muuttunut geopolittinen tilanne on myös vaikuttanut yhteistyön tiivistymiseen erityisesti Kymenlaakson ja Itä-Suomen maakuntien kanssa.

Elinvoimainen raja-alue on myös turvallisuustekijä, vaikka sijaintimme rajoittaa osin kehittämistä ymmärrettävistä syistä. Rajan läheisimmät alueet ovat pääosin maaseutumaisia. Rajan avautumista emme aktiivisesti edistä, mutta siihen on pidemmällä tähtäimellä varauduttava. Kaakkois-Suomi on tullut osaksi Itäisen Suomen ohjelmaa, jossa on pyritty tunnistamaan kehittämisen mahdollisuuksia ja tarpeita.

Kuva 2. Etelä-Karjalan liikenneyhteydet.

Koronapandemian aika muutti pysyvästi työmarkkinoita. Etätyömahdollisuuksia on hyödynnetty Suomessa sen jälkeenkin poikkeuksellisen laajasti. Etelä-Karjalassa on paljon vapaa-ajan asuntoja, joiden

käyttömahdollisuudet ovat etätyön myötä laajentuneet. Pullonkaulana pirstaleisen yhdyskuntarakenteen alueilla on verkkoyhteyksien nopeus ja luotettavuus. Monikuntaisuus ei nykyisessä lainsäädännössä ole mahdollista, vaan ihmiset voivat olla kirjoilla vain kotikunnassaan. Monipaikkaisuuden toinen puoli on se,



Kuva 3. Etelä-Karjalan yhdyskuntarakenne.

että työ ja opiskelu voi olla mahdollista myös paikkakunnalle muuttamatta, jolloin pendelöintialueet tulevat entistä laajemmiksi. Toisaalta mahdollisuus etätyöhön laajentaa myös työn tarjoajien rekrytointialuetta.

Etelä-Karjalassa on ollut maakuntien vertailussa suhteellisen paljon ulkomaalaistaustaisia asukkaita. Ulkomaalaistaustaiset eteläkarjalaiset ovat olleet lähinnä venäjänkielisiä, vaikka muita kieliryhmiäkin on ollut. Etenkin vetovoimainen korkeakoulukampus sekä kansainvälinen teollisuus ovat houkuttelleet osaajia

monista eri taustoista. Vieraskielinen väestö on moninaistumassa ja entistä useampi opiskelija tuo alueelle perheensä. Tämä tuo uusia vaatimuksia ja mahdollisuuksia maakunnalle. Panostukset ovat välttämättömiä, jotta väestönkehitystä voidaan tervehdyttää. Etelä-Karjalan kilpailukyky maan sisäisessä muuttoliikkeessä on ollut heikkoa. Tavoittelemme väestönkehityksen tasapainottumista vuoteen 2040 mennessä, ja lisääntyvän työikäisen väestön odotetaan tulevan etenkin maahanmuuttajista, mutta myös kasvualojen tarjoamien työmahdollisuuksien perässä muuttavista osaajista.

Maakunnan kuntakenttä on moninainen, mutta keskuskaupunki on sen kiistaton veturi. Lappeenrannan kilpailukyky ja vetovoima on ratkaiseva koko Etelä-Karjalan kannalta. Lappeenranta on yliopistokaupunki, jonka väestönkehitystä tasapainottaa erityisesti korkeakoulukampukselle suuntautuva maahanmuutto. Imatran kaupungin haasteet ovat erityisesti työpaikka- ja väestönkehityksessä. Kaupunkiin tarvitaan yksityisiä ja työllistäviä investointeja uudistamaan elinkeinoprofiilia ja houkuttelemaan osaajia. Maakunnan muut kunnat ovat Lemi, Luumäki, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti, Savitaipale ja Taipalsaari. Niiden kehittäminen tukeutuu paikallisiin vahvuuksiin, ja kaupunkien läheisiin kuntiin heijastuu erityisesti seutukunnan elinvoimaisuus. Kuntatalous on yleisesti tiukkenevaa, mikä tulee vaikuttamaan kaikkiin kuntiin pidemmällä aikavälillä.

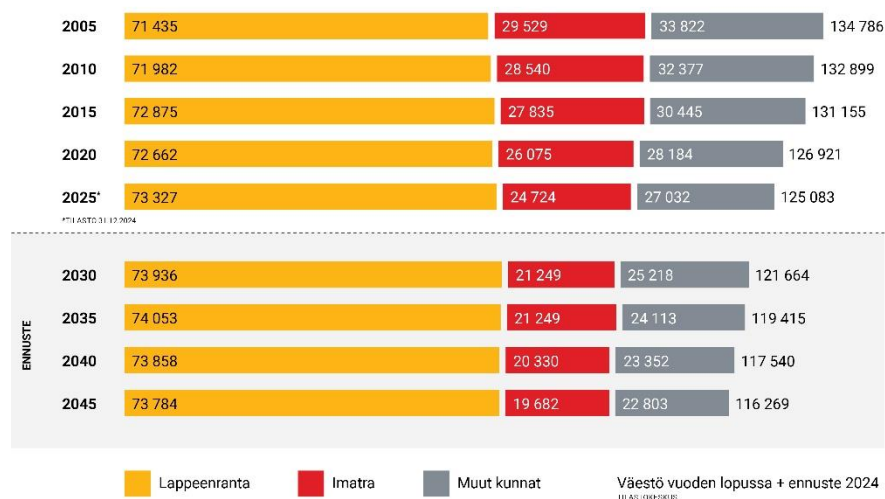
Maakunnallisessa strategiatyössä on tärkeä varmistaa, että kehittämisen lähtökohdista ja käsitteistä on yhdensuuntainen ymmärrys keskeisten toimijoiden välillä. Elinvoiman edistämisen ajatellaan olevan sekä

maakunnan että alueen kuntien taholta yhteistyötä. Tähtäämme sillä alueen houkuttelevuuden edistämiseen sekä uusien että nykyisten asukkaiden ja investointien osalta. Väestörakenteen ja väestön sijoittautumisen muutokset vaativat ennakoivaa otetta. Älykäs sopeutuminen on aloitteen ottamista omiin käsiin ja asukkaiden hyvinvoinnin sekä arjen sujuvuuden varmistamista uudenaikaisissa olosuhteissa. Väestön ikääntyminen ja kaupungistumiskehityksen jatkuminen vaikuttavat kuntien kehittämiseen eri tavoin. Kestävä talous ja elinkeinopolitiikka, hyvinvoinnin edistäminen ja kestävä ympäristön hyödyntäminen ovat laajasti jaettuina tavoitekokonaisuuksia.

Aluekehittämisen tilanne- ja kehityskuva

Väestö vähenee ja vanhenee, kansainvälistyminen on mahdollisuus

Etelä-Karjalan väestön määrä on ollut laskussa jo vuosikymmenien ajan. Vuoden 2024 lopussa maakunnassa asui 125 083 henkeä, mikä oli hieman vähemmän kuin edellisellä vuonna. Maahanmuutto tukee positiivista väestönkehitystä, mutta sitä tarvitaan nykyistä selvästi enemmän kompensoimaan luonnollisen väestönkehityksen ja maan sisäisen muuttoliikkeen haasteita. Väestönkehitys on maakuntien vertailussa viidenneksi heikointa. Vuoden 2025 ensimmäisellä neljänneksellä väestö väheni



Kuva 4. Etelä-Karjalan toteutunut ja ennakoitu väestönkehitys 2005–2045

onnistunut vuositason väestön lisäykseen. Korkeakoulukampus on merkittävä vetovoimatekijä kansainvälisille osaajille, joiden määrä on lisääntynyt viime vuosina. Kansainvälistyvä ja moninaistuva väestö tarvitsee uudenlaisia palveluita ja mahdollisuuden työntekoon, jotta alueelle asettuminen mahdollistuu.

Teollisuus uudistuu ja monipuolistuu, palvelualat suuntautuvat uudelleen

Etelä-Karjala on teollisuusmaakunta, jossa teollisuuden rooli aluetaloudessa on poikkeuksellisen merkittävä. Erityispiirteenä on luonnonvarojen käyttöön tukeutuva teollisuus, kuten metsäteollisuus. Valtaosa raaka-aineesta tulee maakunnan ulkopuolelta ja lopputuotteet viedään maailman markkinoille, mikä asettaa vaatimuksia alueen logistisille yhteyksille. Maailmanmarkkinatilanne on haasteellinen, erityisesti paperiteollisuuden osalta, mikä on vaikuttanut myös Etelä-Karjalassa tehtäviin ratkaisuihin.

maakunnan kaikissa kunnissa.

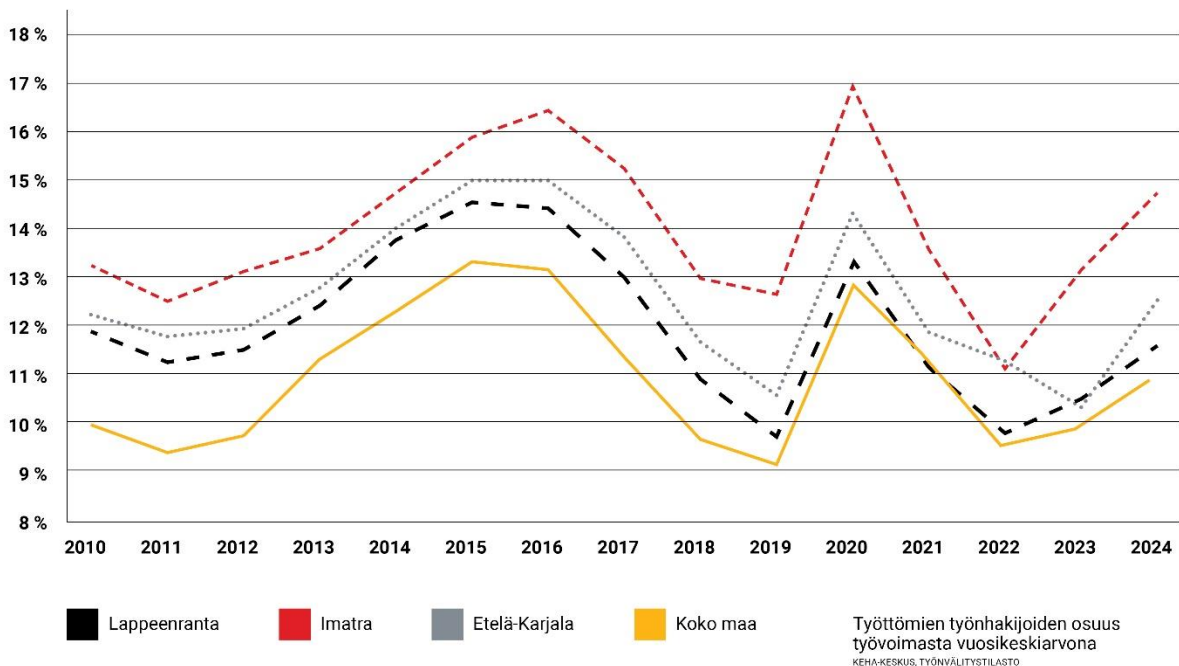
Väestön vähenemisen taustalla on riittämätön luonnollinen väestön lisäys, eli kuolleisuus on syntyvyyttä suurempaa. Syntyvyys on valtakunnan keskiarvoa heikompaa. Työikäistä väestöä houkutellaan ensisijaisesti työ- ja opiskelupaikoilla.

Lappeenranta on ainoana kuntana

Alueen osaamisprofiili houkuttelee alueelle myös sijoittautumisia, etenkin vihreän siirtymän teollisiin avauksiin liittyen.

Globaalin toimintaympäristön muutos on vaikuttanut merkittävästi elinkeinoelämään. EU:n ulkoraja on ollut täysin suljettuna joulukuusta 2023 alkaen, millä on ollut iso vaikutus erityisesti matkailuun tukeutuneille kaupan ja palveluiden aloille, mutta myös tavaralogistiikkaan. Teollisuuden kiristynyt kilpailutilanne globaaleilla markkinoilla vaikuttaa paikalliseen työpaikkatarjontaan, eikä rakennemuutostilanteiltakaan olla välttytty.

Maakunnassa on käynnissä useita prosesseja, joissa pyritään tunnistamaan uusia mahdollisuuksia investointien ja taloudellisen toimeliaisuuden vauhdittamiseen. Keskeinen väline on myös työllisyysalueuudistuksen myötä tiivistynyt yhteistyö elinkeino- ja työllisyyspalveluiden kesken, millä pyritään edistämään työnantajien ja työnhakijoiden entistä sujuvampaa kohtaamista. Maakunnallisessa yrityspalvelumallissa samaan yhteyteen nivoutuvat myös aloittavien, toimivien ja kasvavien yritysten palvelut.



Kuva 5. Työttömyyden kehitys Etelä-Karjalassa 2010–2024. Tarkista saavutettavuus selitteiden osalta.

Työttömyys on ollut Etelä-Karjalassa pitkään heikompaa kuin maassa keskimäärin ja seudullisesti heikompaa Imatralla. Suhde muun maan tasoon on kuitenkin ollut tyypillisesti melko vakio. Vuoden 2021 jälkeen tilanne on kuitenkin eriytynyt siten, että Imatran seudun työttömyys on kasvanut selvästi nopeammin kuin muun maakunnan ja toisaalta vuodesta 2019 Lappeenrannan seudun työttömyysaste on lähentynyt valtakunnallista keskiarvoa verrattuna tätä edeltäneeseen 2010-lukuun.

Kesäkuussa 2025 työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 13,7 %. Miehiä oli niin Etelä-Karjalassa kuin koko maassa enemmän sekä pitkäaikaistyöttöminä että rakennetyöttöminä. Työttömyys on korkeampaa nuorten sekä erityisesti ulkomaalaisten joukossa. Myös avoimien työpaikkojen määrä on

laskenut, ja rakennemuutostilanteet luovat lisäpainetta työttömyydelle. Osaavan työvoiman saatavuus on korkeasta työttömyysasteesta huolimatta toistuva haaste esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla.

Hyvinvointiin panostetaan, mutta se ei jakaudu tasaisesti

Monilla Etelä-Karjalan asukkailla on vahva tunnesuhde alueeseen eli ”maakuntaidentiteetti” tai ”myöhenki”. Maakunnan asukkaista kuitenkin 14,6 % kokee itsensä yksinäiseksi, mikä on enemmän kuin maassa keskimäärin. Yhteisöllisyys tukee henkistä hyvinvointia, ja tässä yhdistys- ja järjestötoiminnan rooli on merkittävä. Etelä-Karjalan asukkaiden sairastavuuden kokonaisindeksiluku on kuitenkin korkea eli 107. Alueen alkoholisairauksia, sepelvaltimotautia ja aivoverisuonitaukeja koskevat luvut ovat maan hyvinvointialueista korkeimpien joukossa. Sairauksia pyritään ennaltaehkäisemään ja terveyttä tukemaan maakunnallisella hyvinvointiyhteistyöllä, jota koordinoi Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Etelä-Karjalan hyvinvointisuunnitelmassa 2026–2029 panostetaan mm. painonhallinnan (Sutjakka), mielen terveyden (Sopuisa) ja ikäystävällisyyden edistämiseen. Syrjäytymisriskissä olevien nuorten osuus on kasvanut huolestuttavasti viime vuosina, mutta kuntakohtaisia eroja on. Heikon väestönkehityksen maakunnassa nuorten hyvinvointi ja perheiden tuki on tunnistettu kriittiseksi tekijäksi. Työikäisen perheellisen väestön hyvinvointi tai sen puute heijastuu myös lapsiin ja nuoriin.

Luonto on vahvuus, mutta asettaa myös haasteita

Etelä-Karjala on hiilineutraaliutta tavoittelevana Hinku-maakuntana sitoutunut vähentämään kasvihuonekaasupäästöjä vuoteen 2030 mennessä 80 % vuoden 2007 tasosta. Maakunnan suurimmat laskennassa huomioitavat päästölähteet ovat tieliikenne ja maatalous. Teollisuuden energiankulutus on laskusuunnassa, ja uusiutuvan energian osuus primäärienergian kulutuksesta on huomattavan korkea. Vesistöjen osuus on lähes neljännes maakunnan pinta-alasta, ja suurten järvien ekologinen tila on pääasiassa hyvä tai erinomainen. Harjuaalueiden pohjavesivarat ovat alueelle etu, mutta asettavat myös rajoituksia alueiden käytölle. Metsäteollisuusmaakuntana Etelä-Karjalan metsien käyttö on pitkään ollut intensiivistä, mikä heijastuu metsien ikärakenteeseen. Metsänhoidolle asettavat haasteita muun muassa ilmaston lämpenemisen kiihdyttämät hyönteis- ja myrskytuho- riskit. Maankäytön ja elinkeinotoiminnan yhteensovittaminen on alueella kriittistä. Laajat maaseutualueet ja saaristaisuus tarjoavat elämänlaatua, mutta asettavat haasteita kustannustehokkaan ja kestävästä liikennejärjestelmän mahdollistamiselle. Ympäristön tilan parantaminen voidaan huomioida myös investoinneissa.

3. Etelä-Karjalassa toteutettujen ohjelmien vaikuttavuus

Etelä-Karjalan maakuntaohjelma 2021–2025

Maakuntaohjelmakausi on ollut ennakoitujen ja ennakoimattomien muutosten värittävä. Alueellisena erityispiirteitä ovat olleet Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamat muutokset elinkeinojen toimintaedellytyksiin, liikennejärjestelmään sekä turvallisuusympäristöön. Näiden muutosten merkittävyys aiheutti sen, että Etelä-Karjalan maakuntaohjelma 2021–2025 päivitettiin kesken ohjelmakauden vuonna 2023. Päivitys kohdennettiin tiettyihin sisältöihin.

Etelä-Karjalassa kanssakäyminen EU:n itärajan yli on ollut arkista ja normaalia. Saimaan kanava on toiminut merkittävänä liikenneyhteytenä sisävesiltä aina Itämerelle asti. Arkinen kanssakäyminen on näkynyt liikenteessä, kauppajen ja palveluiden tarjonnassa sekä naapurustoissa. Päivä- ja

ostosmatkailijoita sekä Suomessa vapaa-aikaa lyhyempiä ja pidempiä aikoja viettäneitä venäläisiä on ollut merkittävästi. Rajan sekä Saimaan kanavan liikenteen loputtua vaikeuksia on koitunut paitsi elinkeinoille myös asunto-osaakeyhtiölle ja kiinteistöjen omistajille. Itärajalle on rakennettu aita, jota on käyty katsomassa komissaareja myöten. Samalla on käynnistetty kansallisia ja kansainvälisiä selvityksiä siitä, miten itäisen Suomen ja rajamaakuntien tulevaisuutta tulee kehittää.

Maakuntaohjelmalla 2021–2025 oli neljä kärkiteemaa:

- Välittävä eKarjala (terveelliset elintavat, mielen hyvinvointi, työllisyys),
- Yritteliäs eKarjala (elinvoima, työ ja yrittäjyys, opiskelijat ja osaaminen),
- Ympäristövastuullinen eKarjala (hiilineutraalius, luonnon monimuotoisuus, vastuullinen luonnonvaratalous) ja
- Vilkasliikkeinen eKarjala (yhteistyö ja ihmiset muutosvoimana, kulttuuri, Saimaan matkailu).

Kuhunkin kärkiteemaan sisältyi lisäksi TKI-osio, jonka muodostivat ohjelmakauden älykkään erikoistumisen painotukset: käyttäjälähtöiset hyvinvointipalvelut, uudistuva teollisuus ja yrittäjyys, vihreän siirtymän edelläkävijyys ja elämystalouden vauhdittaminen.

Ohjelmakausi alkoi koronapandemialla, jonka kestoja ja kerrannaisvaikutuksia ei vielä valmisteluvaiheessa täysin hahmotettu. Kehittämisen edellytyksiin vaikutti myös loppukauden toimintaympäristön muutos. Nämä haastoivat erityisesti henkistä ja fyysistä hyvinvointia sekä toimialoista kauppaa, elämyksiä ja matkailua. Vaikutukset ovat myös kohdentuneet alueittain eri tavoin. Matkailuvirtojen muutoksista on kärsinyt erityisesti Imatra, mutta myös, rajan läheiset kauppapaikat kautta maakunnan, kun kulku rajalle on lähes loppunut.

Kuluneella ohjelmakaudella on panostettu tapahtumiin ja niiden merkityksen korostamiseen sekä asukkaiden että matkailijoiden näkökulmasta. Kuntien yhteistyöhön ja uusiin avauksiin on ollut maakunnallinen kulttuurihanke, jolla on lisätty osaamista ja ymmärrystä kulttuuritoiminnan merkityksestä. Toimia on tehty myös alueen erityisten kulttuurihistoriallisten kohteiden elävöittämiseksi esimerkiksi järjestämällä toistuvia ja omaleimaisia tapahtumia.

Vihreän siirtymän kehittämiseen ja investointeihin on ohjautunut uusia tukimahdollisuuksia ensin koronan vaikutusten kompensoimiseen ja myöhemmin Euroopan energiariippumattomuuden kehittämiseen. Etelä-Karjalan TKI-toimijat ja alan yritykset ovat hyötynet tästä kehityksestä. Digitaalisuuden edistämiseen ja vihreään siirtymään on ohjautunut sekä aluekehittämisen rahoitusta että suoria yritystukia eri ohjelmien kautta.

Vuoden 2024 aikana toteutettiin Kymenlaakson liiton kanssa maakuntaohjelmien vertaisarviointi, jonka loppuraportti käsiteltiin maakuntahallituksessa lokakuussa 2024. Vertaisarviointiin sisältyi kysely, sidosryhmien haastatteluja, arviointityötä itsenäisesti ja organisaation sisällä sekä elokuussa yhteisesti toteutettu arviointitilaisuus. Etelä-Karjalan maakuntaohjelman 2022–2025 on arvioitu olevan maakuntansa näköinen ja laadukkaasti toteutettu. Maakunnassa on vahva osallistamisen perinne, mikä on myös sitouttanut sidosryhmiä. Kunnat ja muut keskeiset sidosryhmät ovat tunnistanet maakuntaohjelman roolin hyvin.

Uudelta ohjelmalta odotettiin arvioinnissa tavoitteellisuutta ja valintoja. Ohjelman aiempien kärkien ohella kaivattiin vahvempaa roolia yhteistyön, kansainvälistymisen sekä kokonaisturvallisuuden

teemoille. Aluekehittämisen ja aluesuunnittelun yhteensovittamista tulee kehittää. Jatkossa suositeltiin erillisen pitkän aikavälin maakuntasuunnitelman tekemistä, samoin kuin ohjelman esitystavan uudistamista.

Älykkään erikoistumisen strategian tiivis kytkeytyminen maakuntaohjelmaan sekä sen vahva ohjausvaikutus JTF-rahoitukseen on myötävaikuttanut siihen, että lähes kaikki Etelä-Karjalan liiton alue- ja rakennepolitiikan ohjelmasta myöntämät rahoitukset ovat kohdentuneet älykkään erikoistumisen teemoihin. Maakuntaohjelmaan kohdentuvia rahoituksia on tullut useista eri rahoituslähteistä.

Maakuntaan kohdentuneet rahoitukset

Tultaessa uudelle ohjelmakaudelle merkittävä muutos tapahtui siinä, että Etelä-Karjalan liitto palasi välittäväksi viranomaiseksi oltuaan edellisen rahoituskauden osana Uudenmaan liiton koordinoimaa Etelä-Suomen palvelualueetta. Muut Etelä-Suomen suuralueen liitot jatkoivat koordinaation piirissä. Uudella kaudella on kuitenkin pyritty varmistamaan tiedonkulkua osallistumalla Etelä-Suomen koordinaatioryhmän toimintaan sekä mm. järjestämällä rahoitushakuja samaan aikaan muun suuralueen kanssa. Alue- ja rakennepolitiikan yritystukien (Euroopan aluekehitysrahaston EAKR ja Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston JTF) sekä Euroopan sosiaalirahaston ESR+-rahoitusten välittävänä viranomaisena on toiminut Hämeen ELY-keskus ja maaseutuohjelman rahoitusten välittäjänä Kaakkois-Suomen ELY-keskus. Muidenkin alueellisten, kansallisten ja kansainvälisten rahoittajien välittämiä tukia on hyödynnetty maakuntaohjelman mukaisesti Etelä-Karjalan kehittämiseen.

Varaus koontikuvalla rahoituksesta, missä yhdistetään rahoitusvälineet, määrät ja kohdentuminen.

Alue- ja rakennepolitiikan ohjelma Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027

Ohjelmakaudella 2021–2027 Etelä-Karjalaan kohdentuva EU- ja valtion rahoitus on yhteensä noin 57 miljoonaa euroa. Tämän lisäksi ohjelmakaudella 2014–2020 myönnettiin vuosina 2021 ja 2022 REACT-rahoitusta (EAKR ja ESR+) lähes 11 miljoonaa euroa. Suurimpina tuensaajaorganisaatioina nykyisellä 2021–2027-ohjelmakaudella ovat EAKR-, JTF- ja ESR+-rahoituksen osalta olleet ammattikorkeakoulut, yliopisto sekä kunnat. Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR), Euroopan sosiaalirahaston (ESR+) ja Oikeudenmukaisen siirtymän (JTF) rahaston tuella on käynnistynyt Etelä-Karjalassa vuoden 2024 loppuun mennessä yhteensä 170 kehittämishanketta. Näihin hankkeisiin kohdistettu tuki on ollut yhteensä noin 30 miljoonaa euroa.

Etelä-Karjalan liiton myöntämällä EAKR- ja JTF-rahoituksella on edistetty euromääräisesti eniten (kaikesta sidotusta EAKR- ja JTF-rahoituksesta) maakuntaohjelman 2022–2025 Ympäristöystävällinen eKarjala - tavoitteita, ja teemana on korostunut vihreän siirtymän hankkeiden tukeminen. Vilkasliikkeinen eKarjala - kärjen tavoitteisiin kohdentuen on rahoitettu matkailun ja tapahtumasektorin kehittämishankkeita. Yritteliäs eKarjala -tavoitteeseen kohdentuen on tuettu muun muassa yritysten toimintamahdollisuuksien parantamista maakunnassa.

Euroopan sosiaalirahaston plussan (ESR+) rahoitusta kohdentuu maakuntaan Hämeen ELY-keskuksen kautta. Rahoituksella tuetaan työllisyyttä, osaamista ja osallisuutta edistäviä kehittämishankkeita erityistavoittein 4.1 ”Polkuja töihin”, 4.2 ”Uutta osaamista työelämään” ja 4.3 ”Yhdenvertaiseen osallisuuteen”. Rahoitusta on sidottu vuoden 2025 kevääseen mennessä noin 4,6 miljoonaa euroa. Hankkeilla on tuettu kärkien Välttävä eKarjala ja Yritteliäs eKarjala tavoitteita yhteensä 60 erillishankkeen rahoituksella.

Hämeen ELY-keskus on kohdentanut rahoitusta yritysten toimintaympäristön kehittämiseen sekä yritysten investointi- ja kehittämishankkeisiin. Yritysten kehittämisavustusten hankkeita on käynnistynyt kevääseen 2025 mennessä yhteensä 53 ja myönnetty tuen määrä on ollut yhteensä 4,5 miljoonaa euroa.

Ohjelmaan sisältyy myös valtakunnallinen kestäväan kaupunkikehittämiseen (sustainable urban development, SUD) kohdentuva osio. Tästä ”Innokaupungit”-kokonaisuudesta on Etelä-Karjalaan kohdennettu rahoitusta Lappeenranta–Imatran-kaupunkiseudun ja valtion välille laaditun innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimuksen toimeenpanoon. Toimintaa on koordinoitunut Pirkanmaan liitto, ja rahoittajana on toiminut Etelä-Karjalan liitto. Hankkeita on ollut elokuuhun 2025 mennessä yhteensä 11 kpl, ja niihin on kohdennettu rahoitusta 2,1 miljoonaa euroa. Ekosysteemisopimuksen pääasiallisena kohteena on ollut vihreä sähköistäminen. Sopimus on päivitetty keväällä 2025, ja se on voimassa vuoden 2027 loppuun.

Maaseudun kehittäminen ja valtion rahoitukset

Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen myöntämä EU:n maatalous- ja maaseuturahoitus on tukenut maaseutualueiden ja maatalouden kehittämistä Etelä-Karjalassa kohdistuen erityisesti kärkien Yritteliäs eKarjala, Ympäristövastuullinen eKarjala ja Vilkasliikkeinen eKarjala tavoitteisiin.

Vuosina 2021–2025 eteläkarjalaisille yrityksille on myönnetty investointi- ja kehittämistukea yli 2,1 miljoonaa euroa. Maatalouden investointi- ja aloitustukia on myönnetty yhteensä noin 3,0 miljoonaa euroa muun muassa eteläkarjalaisten maatilojen nykyaikaistamiseen ja kilpailukyvyyn parantamiseen. Lisäksi korkotukea on kohdennettu noin 4,0 miljoonan euron lainamäärälle.

Maaseuturahoituksen kehittämistukia on myönnetty yli 7 miljoonaa euroa vuosina 2021–2025 maaseudun elinkeinojen monipuolistamiseen ja yrittäjyyden vahvistamiseen sekä vesistöjen ja muiden luonnonvarojen kestäväan hoitoon ja hyödyntämiseen Etelä-Karjalassa. Monet kehittämistoimet ovat tukeneet maaseutualuiden elinvoimaistumista. Rahoitusta on myönnetty laajakaistojen rakentamiseen, metsätalouden ja matkailun kehittymiseen sekä luonnon virkistyskäytön parantamiseen. Osa kehittämisrahoituksesta on kohdentunut myös Kymenlaaksoon. Lisäksi alueemme on hyötynyt myös alueiden välisestä ja valtakunnallisesta hanketoiminnasta.

Leader-rahoitusta on sidottu maakunnan alueella hankkeisiin ohjelmakaudella 2022–2025 yhteensä noin 2,9 miljoonaa euroa. Rahoituksella on tuettu eniten Vilkasliikkeinen eKarjala -kärjen sekä Yritteliäs

eKarjala -kärjen tavoitteita. Rahoitusta on kohdennettu muun muassa maaseudun yritysten ja yrittäjyyden tukemiseen, maakunnan pohjoispään haja-asutusalueiden valokuituyhteyksien parantamisen selvittämiseen sekä luonnon monimuotoisuuden tukemiseen.

Koronapandemian ja Venäjän aloittaman hyökkäyssodan aiheuttamat haasteet ja toimintaympäristön äkilliset rakennemuutokset kasvattivat erilaisten maakuntaan kohdennettujen alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukemisen (AKKE) määrärahoja. AKKE-rahoituksella on 2022–2024 tarkastelujaksolla edistetty erityisesti tavoitteita Yritteliäs eKarjala ja Vilkasliikkeinen eKarjala, ja myönnetystä rahoituksesta euromääräisesti suurin osa on kohdentunut kunnille. Etelä-Karjalaan kohdentuneen AKKE-rahoituksen määrä on vuosina 2022–2024 ollut noin 2,9 miljoonaa euroa. Tämän lisäksi maakuntaan on kohdennettu vuoden 2023 valtion talousarviosta 12 500 000 euroa Kutilan kanavahankkeelle. Vuonna 2024 työ- ja elinkeinoministeriö kohdensi Imatran seutukunnan haasteisiin vastaamiseksi paikallisen äkillisen rakennemuutoksen (PÄRM) rahoitusta (100 000 euroa) ja äkillisen rakennemuutoksen (ÄRM) rahoitusta (2 miljoonaa euroa).

Kansainväliset kilpaillut kehittämisrahoitukset ja EU-ohjelmat

Venäjän helmikuussa 2022 aloittama hyökkäyssota lopetti valmistelussa olleen **EU–Venäjä-ulkorajaohjelman** kaudelle 2021–2027. Ohjelmakauden 2014–2021 aikana rahoitetut, vielä 2022 käynnissä olleet hankkeet toteutettiin loppuun vain Suomen hanketoimijoiden osalta. Ohjelmaan varattu kansallinen vastinrahoitus ja EU-rahoitus kohdennettiin **Interreg Central Baltic -ohjelmaan**. Interreg Central Baltic -ohjelman rahoituksen merkitys kasvoi tämän myötä maakuntaohjelmakauden 2022–2025 aikana EU-ulkorajaohjelmärahoituksen loputtua. Ohjelmassa toteutettiin vuonna 2024 ohjelman 4. rahoitushakukierroksen yhteydessä haku, jossa rahoitusta kohdennettiin erityisesti EU:n ulkorajamaakuntiin.

Horisontti Eurooppa -rahoitusta on maakunnassa vuosina 2022–2024 Business Finlandin julkaisemien tietojen mukaan hyödyntänyt eniten LUT-yliopisto. Julkaistujen tietojen mukaan Etelä-Karjalaan kohdentunut Horisontti Eurooppa -rahoitus on ollut vuosina 2022–2024 yhteensä noin 15 miljoonaa euroa. Rahoituksen kohdentumisen osalta on huomioitava, että se tilastoidaan organisaatioiden kotipaikan mukaan, minkä takia Etelä-Karjalan rahallinen saanto voi olla isompi kuin rahoitetun toiminnan kohdentuminen alueelle.

4. Etelä-Karjalan visio 2040 ja polkuja eteenpäin

Aluekehittämiseen vaikuttavat sekä pitkän aikavälin megatrendit että lyhyen ja keskipitkän aikavälin tapahtumat, jotka voivat olla laajempia tai paikallisia. Vuonna 2021 julkaistiin Sotarauta et al. aluekehittämisen visiotyö ”Suomen aluekehityksen skenaariot 2040” (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:60). Siinä pohdittiin aluekehittämisen pitkän aikavälin tilannekuvaa ja edellytyksiä huomioiden historiallinen kehitys ja erilaiset kehitystrendit, kuten kaupungistuminen, väestönkehitys ja teknologinen kehitys. Aluekehittäminen on luonteeltaan dynaamista toimintaa, jossa on mahdollisuuksia sekä kasvun että supistumisen kierteseen. Kasvua edistäviksi tekijöiksi skenaarioraportissa tunnistetaan mm. saavutettavuus, koulutusinfrastruktuurit ja osaamisympäristöt, vahva paikallinen ja alueellinen strategiatyö, suotuista valtioiden, kyky hankkia julkisia ja yksityisiä investointeja, laadukas elinympäristö ja palveluiden saatavuus.

Viime vuosina on kiinnitetty enenevästi huomiota alueelliseen eriytymiseen myös suuralueiden ja maakuntien sisällä. Sama koskee Etelä-Karjalaa, missä on monia todellisuuksia vaikkapa väestön ikärakenteen, työpaikkatarjonnan ja palveluiden saavutettavuuden osalta. Maakuntamme voi toki rajallisesti hyötyä myös kansallisesti johdetusta kehittämisestä, mutta etenkin koko maakunnan osaamisen ja tasapainoisen kehityksen varmistaminen vaativat vahvaa paikkaperustaista otetta. Itäisen Suomen ja sen rajaseutujen elinvoimaisuus on myös turvallisuuspolitiikkaa. Etelä-Karjalassa on lähestytty päivitettyä tulevaisuusvisiota myönteisen, mutta realistisen kehityksen näkökulmasta. Etelä-Karjala on maakunta, jolla on edellytyksiinsä nojaten potentiaalia nousta vahvistuvan kasvun uralle. Vaikuttavien kehittämistoimien toteuttamiseksi tarvitaan strategista yhteistyötä maakunnan sisällä, mutta myös muiden alueiden, valtion sekä kansainvälisten kumppaneiden kanssa.

Miltä hyvä näyttää Etelä-Karjalassa 2040?

Vuonna 2040 Etelä-Karjala on saavutettava maakunta, joka on yllättävän lähellä. Täällä on tarjolla elämänlaatua nykyisille ja uusille asukkaille. Olemme muuttaneet tarinan suunnan 2020-luvun haasteiden jälkeen myönteiseksi. Elinkeinoelämän logistiset yhteydet toimivat tehokkaasti Karjalan radan parannusten valmistuttua. Radan parantaminen on mahdollistanut myös taajamajunan liikennöinnin, ja liikenteen päästöt ovat vähentyneet. Sähköverkko on riittävä rakentuneen Vaaralinjan myötä, ja tietoliikenne sekä puhelinyhteydet toimivat moitteettomasti, kun laajakaistayhteyksien kattavuutta on saatu lisättyä. Julkiset palvelut ovat saavutettavia ja kustannustehokkaita, mikä parantaa asukkaiden elämänlaatua ja houkuttelee uusia asukkaita alueelle.

Etelä-Karjalassa vetovoimainen yliopistokampus kouluttaa osaajia maakunnan, Suomen ja maailman tarpeisiin. Ammatillinen koulutus on laadukasta ja palvelee alueen elinkeinoelämää sekä luo uutta yrittäjyyttä. Vieraskielisten osaajien sijoittautuminen alueelle on vahvistunut, ja palvelut ovat saavutettavia taustasta riippumatta. Kuntien palveluinnovaatioiden ansiosta arki on kaikille toimivaa ja turvallista. Monipaikkaisuus elävöittää maaseutua ja saaristoalueita. Väestön väheneminen on pysäytetty, ja asukkaiden koulutustaso on noussut.



Kuva 6. Etelä-Karjalan visio ja tavoitteita 2040. *Tarkistetaan saavutettavuus vielä lopuksi (värikontrastit, tekstin koko).*

Luonto on vuonna 2040 edelleen Etelä-Karjalan maakunnan vahvuus, ja sen merkitys korostuu keskiössään Saimaan vesistöalue. Luonto tuottaa iloa, tukee hyvää ja terveellistä elämää sekä mahdollistaa kestävä matkailua. Olemme pysäyttäneet luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen aktiivisin toimin, ja eteläisen Saimaan vedenlaatu on kohentunut Kutilan kanavan sekä valumien vähentämisen ansiosta. Olemme hillinneet ilmastonmuutosta sekä varautuneet sen tuomiin muutoksiin toteuttamalla ilmastonmuutokseen sopeutumisen strategiaa.

Etelä-Karjalan maakunnan elinkeinot ovat vuoteen 2040 mennessä monipuolistuneet ja kehittyvät jatkuvasti. Olemme vahvistaneet startup-toimintaa ja yrittäjyyttä panostamalla hautomotoimintaan sekä edistämällä pääomasijoituksia varhaisen vaiheen kasvuyrityksiin. Metsäteollisuus arvoverkostoineen on monipuolistunut ja tuottaa korkean lisäarvon uusia materiaaleja. Vetovoimainen koulutus- ja tutkimusympäristö houkuttelee osaamispohjaisia yrityksiä, jotka panostavat tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan. Kasvuyritysten määrä on lisääntynyt useilla aloilla. Matkailu on noussut merkittäväksi ja ympärivuotiseksi toimialaksi ilmastonmuutoksen vauhdittaman kansainvälisen matkailun myötä sekä tapahtumateollisuuden edellytysten vahvistamisen takia.

Uusinajattelusta toisintekemiseen

Ennakointi ja varautuminen

Etelä-Karjalassa on panostettu kuluneella maakuntaohjelmakaudella 2021–2025 ennakointijärjestelmän kehittämiseen. Ennakointi halutaan nivoa luontevaksi osaksi organisaatioiden perustekemistä ja tuottaa sekä arvioida yhteisesti saatavilla olevaa ennakointitietoa. Ennakointitietoon perustuva strateginen suunnittelu tukee parempaa päätöksentekoa ja vahvistaa mahdollisuuksia vaikuttaa tulevaisuuden suuntaan. Etelä-Karjalan tulevaisuustarkastelu 2040-skenaariotyön aikana tehtiin suunnitelmia

varautumisesta kaikille laadituille skenaarioille. Näitä varautumistoimia on joka tapauksessa tehtävä. Resurssien ollessa rajalliset valinnat ovat välttämättömiä. Muutoksen pohjavirrat ovat samankaltaisia, vaikka tietyt teemat ovat nousseet uudella tavalla esiin.



Kuva 7. Etelä-Karjalan varautuminen tulevaisuustarkastelun 2040 skenaarioissa.

Skenaarioihin on valmistelun kuluessa palattu, ja niiden toteutumista on arvioitu. Suunnitteluvuoden 2025 osalta ”Karsta”-skenaario vaikuttaa hyvin ajankohtaiselta. ”Maailmalla poliittinen ja ympäristön tilanne kiristyvät. Etelä-Karjala kykenee profiloitumaan kansallisesti cleantech-osaamisessa, mutta maailmanmarkkina on kriisissä.” Samassa skenaariossa ennakoitiin myös rajan epävakautta. Haastavina aikoina yhteisöllisyys ja tuttuus ovat olleet nosteessa. Tältä osin voidaan nytkin tunnistaa myös ”Käperry”-skenaarioiden ilmentämää kaipuuta kotiseudulle ja elämäntapamuutosten ristiriitojen kärjistymistä.

Etelä-Karjalassa on merkittävää vihreän siirtymän ja uusien teknologioiden osaamista, mutta kilpailu on kovaa ja globaalia. Suomi on EU:n ulkorajalla ja puolustusliitto NATOn jäsenenä sitoutunut kasvattamaan puolustusmenojaan. EU on herännyt varmistamaan omaa turvallisuuttaan ja lisäämään huoltovarmuutta kriittisissä teknologioissa, mukaan lukien puolustus. Tämä trendi ei voi olla vaikuttamatta muiden sektoreiden kehittämispanostuksiin, kun talous on tiukalla. Toisaalta korkean teknologian ratkaisut syntyvät entistä useammin siviilipuolella, mistä ne siirtyvät puolustuksen sovelluksiin. Globaalin kilpailukyvyn ja huoltovarmuuden kasvattamisen tavoittelu on tuonut mukanaan keskittymisen teknologiseen kehitykseen ja palauttanut teollisuuspolitiikan vahvemmin EU:n agendalle. Tämä voi olla Suomelle ja Etelä-Karjalalle sekä uhka että mahdollisuus.

Tulevaisuuteen varaudutaan myös aluesuunnittelussa, jota ilmentää maakuntakaavoitus. Etelä-Karjalan maakuntakaava 2040 ohjaa maakunnan maankäyttöä sidosryhmien kanssa yhteistyössä muodostetun

näkemyksen mukaisesti. Alla oleva taulukko havainnollistaa Etelä-Karjala-ohjelmaan sisältyvän vision ja maakuntakaavan välisiä yhteyksiä.

Taulukko 1. Etelä-Karjalan pitkän aikavälin suunnitelman ja maakuntakaavan tavoitteiden vertailu.

Teema	Etelä-Karjalan visio 2040 (maakuntasuunnitelma)	Etelä-Karjalan maakuntakaava 2040
Teollisuus ja investoinnit	Yritysten kasvu, kasvuhallukkuus ja investoinnit ovat lisääntyneet. Yliopisto on vetovoimainen, kansainvälinen ja kiinnostava yhteistyökumppani. Kulttuuritarjonta ja matkailu on monipuolista ja ympärivuotista. Puitteet isojen tapahtumien järjestämiselle ovat kunnossa.	Luodaan kasvun edellytyksiä nykyiselle ja uudelle yritystoiminnalle. Varmistetaan vastuullisen matkailun toimintaedellytykset.
Asuminen ja väestö	Väestön kehitys on vakautettu. Asukkaiden koulutustaso on noussut. Kunnat ovat tehneet palveluinnovaatioita. Monipaikkaisuus elävöittää maaseutua ja saaristoalueita. Vieraskielisen väestön määrä on kasvanut ja kiinnittyminen työelämään. Monikulttuurinen arki.	Tuetaan olemassa olevan yhdyskuntarakenteen hyödyntämistä huomioiden saavutettavuus, yhdyskuntarakenteen tiivistäminen ja maakunnan väestömäärä sekä väestön ikärakenne. Mahdollistetaan terveellinen ja turvallinen elinympäristö sekä huolehditaan virkistyskäyttöön soveltuvien alueiden riittävydestä.
Luonto ja ympäristö	Luonnon monimuotoisuutta on lisätty aktiivisin toimin. Ilmastonmuutokseen on sopeuduttu suunnitelmallisesti.	Tunnistetaan ja turvataan arvokkaat luontoalueet ja viher yhteydet, kulttuuriympäristöt ja maisema-alueet. Vaikutetaan ilmastonmuutoksen hillintään ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen.
Energiaratkaisut	Vetytalouden tuomat uudet mahdollisuudet, kantaverkon vahvistuminen itäisessä Suomessa	Edistetään uusiutuvia energiaratkaisuja (vetytalous, bioenergia, aurinko- ja tuulivoima).
Liikenne ja saavutettavuus	Karjalan radan parannukset ja kaksoisraide mahdollistavat taajamajunaliikenteen. Investoinnit Saimaan uusiin reitteihin ja infraan ovat vahvistaneet vesistömatkailua. Tie- ja lentoliikenteen uudet käyttövoimat ovat vähentäneet päästöjä.	Luodaan edellytyksiä kestäväälle liikkumiselle ja logistiikalle. Turvataan vesiväylien, satamien, rajaliikenteen ja rajanylityspaikkojen kehittämismahdollisuudet tulevaisuuden tarpeita varten.
Kokonaisturvallisuus	Arki sujuu turvallisesti. Palvelut saavutettavia kaikille asukkaille.	Turvataan maanpuolustuksen ja rajavalvonnan aluetarpeet.

Älykäs sopeutuminen

Älykkään sopeutumisen ytimessä on tulevien muutosten ennakointi ja niihin varautuminen. Väestörakenteen muutoksiin varaudutaan samaan aikaan kun luodaan edellytyksiä sen tasapainottamiseen alueelle muuton keinoin. Etelä-Karjalassa asukkaita on verrattain vähän, väestön keski-ikä nousee – erityisesti pienemmissä kunnissa – ja maakunnan yhdyskuntarakenne on osin hajautunut mm. saaristaisuuden takia. Tästä aiheutuu haasteita palveluiden tehokkaalle järjestämiselle.

Etelä-Karjala on sisäisesti integroitunut, ja aluekehittämistä tukevat useat maakunnalliset rakenteet, kuten hyvinvointi- ja työllisyysalueet. Uuden Kaakkois-Suomen elinvoimakokeskuksen alueen maakuntien Kymenlaakson ja Päijät-Hämeen kanssa on tehty aluekehittämiseen liittyvää yhteistyötä jo aiemmin. Yhteistyön kulttuuri maakunnassa on vahva, ja pienemmät kunnat tunnustavat ja tunnustavat riippuvuutensa kaupunkien sekä seutukuntien menestyksestä. Strategiset valinnat sisältävät useita

toimia, joilla vahvistetaan elämänlaatua ja arjen sujuvuutta myös väestöllisesti haasteellisissa tilanteissa olevissa kunnissa.

Älykästä sopeutumista eli hallittua varautumista toimintaympäristön muutoksiin pyritään edistämään seuraavilla toimilla, joihin panostetaan sekä pitkällä että lyhyemmällä aikavälillä:

- Nostetaan esiin paikallisten ihmisten, yhteisöjen ja kylien aktiivisuudesta kumpuavia aloitteita ja tuetaan yhteisöllisten kokeilujen ja uusien käytäntöjen käyttöönottoa sekä levittämistä.
- Jaetaan tietoa arjen sujuvuudesta ja ostovoimasta suhteessa kasvukeskuksiin. Elämänlaatua on mahdollista parantaa, jos toimeentulo on varmistettu. On tarjolla oman elämän pelivaraa.
- Parannetaan koulutuksen saavutettavuutta ja monimuotoisuutta kaikilla koulutusasteilla. Samalla tuetaan yrittäjyysvalmiuksien ja kestävyysosaamisen kehittymistä läpileikkaavasti. Koulutusta voidaan kehittää myös paikallisilla kokeiluilla, joiden parhaat käytännöt pyritään vakiinnuttamaan.
- Edistetään kansainvälisten osaajien kotoutumista ja työperäistä maahanmuuttoa. Riittävät ja saavutettavat peruspalvelut sekä kytkennät alueellisiin yhteisöihin edistävät jäämistä alueelle.
- Panostetaan kestäväan liikenteeseen ja liikkumiseen. Alue- ja paikallislähtöisiä ratkaisuja tarvitaan paikkaamaan markkinaehtoisen joukkoliikenteen puutetta. Kannustaminen kävelyyn ja pyöräilyyn tukee myös väestön terveyttä ja voi lisätä hyvinvointia.
- Varmistetaan luotettavasti toimivien viestintäverkkojen kattavuus ja häiriötön toiminta alueella. Maakunnassa on erityishaasteita liittyen rajan läheisyyteen. Toimivat viestintäverkot ovat kuitenkin nykyisin elämisen ja elinkeinotoiminnan perusedellytyksiä.
- Edistetään luonnon monimuotoisuutta mm. ennallistamisella ja luontopohjaisilla ratkaisuilla. Luonnon monimuotoisuuteen panostamalla lisätään myös ihmisen elämisen ja vakaan yhteiskunnan edellytyksiä.

5. Strategiset valinnat 2026–2029

Olemme ottaneet maakuntaohjelmakauden kärkien kokoamisessa lähestymistavaksi tavoitelauseet eli strategiset valinnat, jotka ovat maakunnallisesti merkityksellisiä ja kiireellisiä eli vaativat suunnitelmallisia panostuksia lähivuosina. Panostamme maakuntamme vahvuuksiin ja varmistamme asukkaillemme kestävä tulevaisuutta. Strategiset valinnat jäsentyvät kolmeen pitkän aikavälin tavoitekokonaisuuteen, jotka heijastelevat pitkälti Petteri Orpon hallituksen aluekehittämispäätöksen 2024–2027 ”Uudistuvat ja hyvinvoivat alueet” tematiikkaa. Teemme kehittämistoimia, jotta olemme 2040 kansainvälisesti osaava, yhteisöllisesti rajalla ja elinvoimaisesti Saimaalla elävä maakunta. Strategiset valinnat kertovat auki kirjoitettuna mitä haluamme yhteisin toimin erityisesti edistää tällä maakuntaohjelmakaudella. Maakuntaohjelmassa on etsitty erityisesti sellaisia kokonaisuuksia, joissa aluekehittämisen laajapohjaisella yhteistyöllä voidaan tuottaa erityistä lisäarvoa Etelä-Karjalan elinvoimaisuudelle. Strategiset valinnat on kirjoitettu auki tavoiteltavana toimintana ja ”me”-muotoon, koska kaikki toimijat Etelä-Karjalassa yhdessä muuttavat tarinan suunnan. Valintojen toimeenpanemisessa on tärkeä osansa monilla temaattisilla verkostoilla, strategioilla ja ohjelmilla, jotka konkretisoivat tavoitteita ja suuntaavat resursseja tarkemmin. Etelä-Karjala-ohjelmalla asetetaan tälle toiminnalle isot linjat ja puitteet. Valinnat on tehty laajan sidosryhmäyhteistyön pohjalta. Näihin asioihin koemme, että Etelä-Karjalassa on juuri nyt panostettava.

Läpileikkaavat periaatteet ja yhteistyö aluekehittämisessä

Strategisten valintojen muotoilussa on huomioitu kolme läpileikkaavaa periaatetta, jotka ovat kansainvälisyys, kestävyys ja kokonaisturvallisuus. Ne perustuvat aiemmasta ohjelmasta tehtyyn arviointiin sekä ohjelmavalmisteluun antiin ja ovat linjassa kansallisen aluekehittämispäätöksen kanssa. Ohjelmavalmisteluun lähtökohtana on oletettu, että väestönkasvu painottuu Lappeenrantaan ja tasapainottuu maahanmuuton kautta. Etelä-Karjala suuntautuu uudelleen kansainvälisen yhteistyön osalta. Itärajan yli käytävän yhteistyön varaan ei tällä maakuntaohjelmakaudella lasketa mitään.

Taulukko 2. Strategisia valintoja läpileikkaavat periaatteet.

Periaate	Miten se näyttäytyy strategisten valintojen taustalla?
Kansainvälisyys	• Maakunnan väestönkehitys tasapainottuu etenkin kansainvälisten opiskelijoiden ja osaajien kautta. • Etelä-Karjala panostaa uusiin kansainvälisiin yhteistyösuuntiin ja toimijoiden kansainvälistymiseen.
Kestävyys	• Etelä-Karjala on hiilineutraaliuteen tähtäävä Hinku-maakunta, joka jatkaa hiilidioksidipäästöjen vähentämistä. • Toimissa tähdätään kokonaisvaltaiseen kestävyteen huomioiden ihmiset, talous, luonto ja kulttuuri.
Kokonaisturvallisuus	• Hyödynnetään turvallisuusosaamista ja yhteistyötä sekä lisätään ymmärrystä kokonaisturvallisuudesta. • Huomioidaan huoltovarmuus ja resilienssi läpileikkaavasti.

Kansainvälisyys lisääntyy maakuntamme toimintaympäristössä, ja haluamme myös aktiivisesti edistää sitä tekemällä Etelä-Karjalasta kaikille asukkaille mielekkään kotimaakunnan. Tämä vaatii aktiivisia toimia, joita strategiaan valintoihin on sisällytetty. Tarvitsemme merkittäviä muutoksia työpaikkojen arjessa, palveluiden järjestämisessä ja yhteisöllisyyden rakentumisessa. Etelä-Karjala on muuttuneessa tilanteessa alkanut vahvistaa uusia yhteistyösuuntia myös kansainvälisesti. Rajamaakunnan näkökulmasta kumppaneita ovat etenkin Baltian ja Puolan alueet. Pohjoismaisen yhteistyön tiivistämiselle on perusteita, koska yhteiskunnat ovat samankaltaisia, jolloin aluekehittämisen haasteisiin on mielekästä etsiä vastauksia yhdessä. EU-alueiden kanssa kumppanuudet ovat rakentuneet erilaisten pysyvien verkostojen ohella temaattisesti mm. vihreän siirtymän tarjoamien alustojen ympärille. Alueen toimijoiden strategiset kumppanuudet ovat keskeinen rajapinta erilaisiin EU-verkostoihin.

Kokonaisvaltainen kestävyys on kaiken toiminnan lähtökohtana. Elinvoimainen ja monimuotoinen luonto on elämän perusta. Luonnon köyhtyminen merkitsee riskejä myös yritysten liiketoiminnalle ja yhteiskunnan vakaudelle, sillä käytännössä kaikki liiketoiminta ja ihmisten hyvinvointi on joko suoraan tai epäsuorasti riippuvaista luonnosta. Ilmastonmuutoksen mukanaan tuomat sään ääri-ilmiöt sekä uudet olosuhteet lajistolle haastavat nyt ja jatkossa luonnon kestokykyä. Vaikutukset ulottuvat laajasti yhteiskunnan eri sektoreille ja kansalaisiin ja voivat heikentää huoltovarmuutta sekä rapauttaa

kokonaisturvallisuutta. Etelä-Karjala on Hinku-maakunta (eli hiilineutraali maakunta), joka on sitoutunut vähentämään kasvihuonekaasupäästöjä Hinku-kunnille ja -maakunnille asetettujen tavoitteiden mukaisesti 80 % vuoden 2007 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Maakunnan Hinku-laskennan mukaisista päästöistä yli 30 % syntyy tieliikenteestä ja noin viidennes maataloudesta. Maakunnallista ilmastomuutoksen hillintää toteutetaan laajassa yhteistyössä, ja pohjana toimii laajassa yhteistyössä valmisteltu maakunnallinen ilmastomuutoksen hillinnän tiekartta. Etelä-Karjalassa on laadittu ja toimeenpannaan myös kiertotalouden tiekarttaa.

Kestävyyden osalta Etelä-Karjala pyrkii hiilijalanjälkensä vähentämisen ohella myös lisäämään hiilikädenjälkeään eli myötävaikuttamaan globaalien päästöjen ja ympäristövaikutusten vähenemiseen. Toisinaan paikalliset ja globaalit vaikutukset voivat olla myös ristiriitaisia, joten huolelliselle yhteensovittamiselle on tarvetta. Kokonaisvaltaiseen kestävyyskuuluu myös ihmisten arki, tulonmuodostus ja elinympäristöstä huolehtiminen. Etelä-Karjalan erityinen vahvuus kytkeytyy fossiilivapaan tulevaisuuden rakentamiseen niin energian kuin erilaisten teollisten tuotteiden ja palveluiden osalta. Tämä nousee esiin läpileikkaavasti ohjelmassa.

Kokonaisturvallisuus on noussut 2020-luvulla aluekehittämisen keskusteluihin vahvasti mukaan. Valtakunnallisessa kokonaisturvallisuuden ”timantissa” yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden seitsemäksi pääelementiksi määritellään: johtaminen, kansainvälinen ja EU-toiminta, puolustuskyky, sisäinen turvallisuus, talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus, väestön toimintakyky ja palvelut sekä henkinen kriisinkestävyys. Kokonaisturvallisuuteen liittyvää viranomaistoimintaa yhteensovittava yhteistyöfoorumi Etelä-Karjalassa on EKTURVA. Siinä on laaja-alaisesti edustettuina eri alueelliset ja kansalliset toimijat. Aluekehittämistoimet eivät korvaa, vaan tukevat ja täydentävät viranomaisten perustekemistä erityisesti sellaisissa kokonaisuuksissa, jotka vaativat monialaisten yhteistyötä erilaisten organisaatioiden kesken. Maakuntaohjelman sisältöjen näkökulmasta painopiste on erityisesti tasapainoisessa taloudessa, hyvinvoinnissa ja kriisinkestävässä väestössä, luonnon palautuvuudessa ja yhteiskunnan infrastruktuurin ylläpitämisessä. Maakuntamme edistyksellinen turvallisuustyö on kansallisesti tunnustettu, ja turvallisuusviranomaiset ovat omalla osaamisalallaan osallistuneet myös yhteiseen, alueelliseen suunnittelutyöhön.



Kuva 8. Etelä-Karjalan strategiset valinnat 2026–2029.

Kansainvälisesti osaava

1. Edistämme uusia investointeja painottaen vihreää siirtymää

Elinkeinoelämän investointien ja kasvun ensisijaisena edellytyksenä on kannattava yritystoiminta, jolla on lupaavat tulevaisuudennäkymät. Kannustamme Etelä-Karjalassa toimivia yrityksiä investointeihin sekä houkuttelemme sijoittuvia yrityksiä alueelle. Teemme tämän asiakaslähtöisesti ja yhteistyössä eri toimijoiden kesken. Kuntien rooli on tärkeä kaavoittajana sekä elinkeino- ja työllisyyspalveluiden tarjoajana. Kunnat tekevät myös omia investointeja, jotka voivat tarjota osaltaan alustaa yritystoiminnalle. Turvaamme teollisuuden toimintaedellytyksiä edistämällä osaavan työvoiman saatavuutta, toimivaa logistiikkaa ja kestäväää raaka-ainehankintaa.

Lappeenrannan kaupunki on tehnyt pitkäjänteisesti töitä vihreän siirtymän teemoissa sekä omassa toiminnassaan, että maakunnallisissa, kansallisissa ja kansainvälisissä verkostoissa. Tämä on tuonut näkyvyyttä ja mahdollisuuksia myös EU-tasolla. Etelä-Karjalassa kehitämme uusien energiaratkaisujen sekä bio- ja kiertotalouden aloilla ekosysteemiä, joka toimii veto- ja pitovoimana arvoverkostoon kytkeytyville yrityksille. Kehitämme vihreän siirtymän ratkaisujen vastuullisuutta ja jatkamme ympäristövaikutusten pienentämistä samalla kun lisäämme alueemme globaalia kädenjälkeä teollisena uudistajana. Huomioimme metsäteollisuuden merkityksen alueen tuotantorakenteessa vihreän siirtymän materiaali- sekä energiaratkaisujen tuottajana. Bioperäinen hiilidioksidi on tulevaisuuden tuotantopanos, josta kehitetään vetytalouden merkittävää raaka-ainetta jatkojalostettavaksi fossiilittoman talouden uusiksi tuotteiksi.

Tuemme huoltovarmuutta lisäämällä riippumattomuutta fossiilisesta energiasta ja raaka-aineista. Energian, erityisesti vihreän sähkön, riittävä ja häiriötön saatavuus sekä tuotanto ovat huoltovarmuustekijöitä niin yksilöille, yhteisöille kuin yrityksille kaikissa oloissa. Kehitämme aktiivisesti



riittävää sähköverkkoa kaikille, jotta se ei muodostu pullonkaulaksi maakunnan kehittämiseksi. Vihreän siirtymän painotus pohjautuu alueen osaamiseen perustavaan kehittämisvisioon, jossa teollisuus uudistuu ja monipuolistuu uusien energia- sekä materiaaliratkaisujen kautta. Tähän vaadittava tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta, jossa LUT-yliopisto on keskeinen toimija ja kumppani, muodostaa keskeisen osan Etelä-Karjalan innovaatiostategiasta 2026–2029. Sesisältyy Etelä-Karjala-ohjelmaan omana lukunaan.

Uudistamme elinkeinoelämää tavoitteellisesti sijoittautumisten ja kasvun kautta. Elinvoimainen Etelä-Karjala on osa itäistä Suomea, jonka elinvoima on turvallisuuskysymys koko EU:n kannalta, ja alueeseen kannattaa siksi panostaa resursseja. Tunnistamme ja toimeenpanemme yhteistyössä kansallisten toimijoiden kanssa uusia keinoja, joilla lisätään investointihalukkuutta alueelle. Viestimme alueen asukkaille vihreän siirtymän mahdollisuuksista ja paikallisista vaikutuksista kattavasti. Edistämme investointihankkeiden sujuvaa etenemistä hyvällä ja ennakoivalla vuorovaikutteisella suunnittelulla sekä pyrimme minimoimaan paikalliset ympäristövaikutukset.

KÄRKIHANKE: VIHREÄN SIIRTYMÄN INVESTOINTIEN EDISTÄMINEN

2. Haemme kasvua kansainvälisestä osaamisesta ja osaajista sekä panostamme koulutuksen saatavuuteen

Panostamme maakunnan tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden toimintaedellytyksiin. Viestimme yhdessä Etelä-Karjalasta osaajamaakuntana. Kehitämme kielellisesti ja kulttuurillisesti helposti saavutettavaa aluetta, jossa voi tehdä töitä, opiskella ja asua. Panostamme palvelujen saavutettavuuteen ja varmistamme, että asiakkaat osaavat hyödyntää tarjolla olevia palveluja. Huomioimme, että kansainväliset opiskelijat ja osaajat saapuvat yhä useammin perheen kanssa. Mahdollistamme heille hyvää elämää Etelä-Karjalassa.

Tuemme työperäistä maahanmuuttoa ja muutamme asenteita maahan muuttaneita kohtaan. Hyväksymme, ettei äidinkielen aina tarvitse olla suomi, ja tarjoamme palveluita myös englanniksi. Kansainvälisten opiskelijoiden työllistäminen ja integrointi alueen elinkeinoelämään jo opiskelun aikana on meille tärkeää, samoin kuin heidän kotouttamisensa ja kansainvälisten alumnien verkostojen hyödyntäminen. Avaamme yrityksille korkeakoulujen kansainvälisiä yhteyksiä ja rakennamme verkostoja, joissa on myönteinen kansainvälinen ilmapiiri. Panostamalla kansainvälisiin opiskelijoihin mahdollistamme laajemmat koulutusmahdollisuudet korkea-asteella myös oman maakuntamme nuorille ikäluokkien pienentyessä. Vakiinnutamme International House Etelä-Karjalan toimintaa.

Vahvistamme koulutustarpeiden lyhyen ja pitkän aikavälin ennakointia vastaamaan alueen työnantajien tarpeita. Kehitämme maakunnan koulutustarjonnan vetovoimaisuutta ja monimuotoisuutta. Panostamme laadukkaaseen ammatilliseen toiseen asteeseen ja yleissivistävään koulutukseen. Tuemme opiskelijoiden yrittäjyysvalmiuksia, kestävyysosaamista sekä kansainvälisyysosaamista kaikilla koulutusasteilla. Kannustamme koulutuksenjärjestäjiä yhteistyöhön aluekehittämisen haasteiden ratkaisemisessa. Koulutuksen saavutettavuus mahdollistuu erilaisten toteutustapojen kautta. Jatkuva oppiminen mahdollistaa uudelleentyöllistymisen erilaisissa elinkeinorakenteen, toimintaympäristön ja henkilökohtaisen elämän murrostilanteissa. Etelä-Karjala haluaa jättää jokaiselle täällä opiskelleelle myönteisen muistijäljen.

KÄRKIHANKE: KANSAINVÄLISTEN OSAAJIEN INTEGROINTI

3. Vahvistamme myönteistä yrittäjyysilmapiiriä, yrittäjyyttä ja työllisyyttä

Arvostamme yrittäjyyttä Etelä-Karjalassa. Yritykset tekevät yhteistyötä ja jakavat yrittäjyystarinoita. Kannustamme kokeiluihin ja opimme epäonnistumisista nopeasti. Kunnat kehittävät hankintojaan siten, että näihin osallistuminen on mahdollista useammalle yritykselle. Kunnat käyvät jatkuvaa vuoropuhelua alueen yritysten kanssa yhteisen tilannekuvan ylläpitämiseksi ja toiminnan kehittämiseksi. Yritykset ottavat harjoittelijoita ja kesätyöntekijöitä paikallisista oppilaitoksista sekä teettävät opinnäytetöitä. Madallamme kynnystä kansainvälisten osaajien rekrytointeihin ja kannustamme monikulttuuristen työyhteisöjen rakentamiseen.

Varmistamme yhdenmukaiset, saavutettavat ja tasalaatuiset yrityspalvelut Etelä-Karjalassa yrittäville ja yrittäjäksi aikoville kotikunnasta riippumatta. Yhteistyö elinkeinopalveluiden, työllisyysalueen ja muiden yrityksiä palvelevien tahojen kesken on saumatonta.



Kehitämme ja uudistamme palveluita asiakaslähtöisesti. Yrittäjyys on esillä uravaihtoehtona, yrittäjyystarinoita jaetaan, yrittäjät mentoroivat aloittavia yrittäjiä ja yrittäjyyskasvatusta annetaan kaikilla koulutustasoilla. Yrittäjyyskasvatus ja -kehittäminen sekä oppilaitosten yhteistyö paikallisten yritysten kanssa on saumatonta. Edistämme yritysten innovaatiotoimintaa, verkostoitumista, osaamispohjaisten yritysten synnyttämistä sekä kasvua tukevaa toimintaa.

Tuemme pk-yritysten kyvykkyyttä kehittää uusia tuotteita ja palveluita, osallistua laajempien arvoverkostojen muodostamiseen sekä uudistaa johtamista ja innovaatiotoimintaa. Huomioimme palveluyritysten ominaispiirteet ja tuloutamme matkailuyritysten elinvoimapotentialin. Tarjoamme yrityspalveluita, jotka tukevat yritysten kykyä kasvaa ja työllistää. Varmistamme, että alueellinen, kansallinen sekä kansainvälinen rahoitustarjonta on yritysten tiedossa. Laajempiin kehittämishankkeisiin osallistuminen tuottaa parhaimmillaan yrityksille kilpailuetua ja aineetonta pääomaa oman toiminnan kehittämiseksi.

Yhteisöllisesti rajalla

4. Kehitämme vireää kulttuurielämää ja elämystaloutta

Vahvistamme henkistä huoltovarmuutta tukemalla aktiivisten yhteisöjen rakentumista ja monipuolista kulttuuritoimintaa. Vireä kulttuurielämä ja harrastusmahdollisuudet tukevat Etelä-Karjalan asukkaiden fyysistä sekä henkistä hyvinvointia ja terveyttä. Kulttuurin avulla on mahdollisuus lisätä alueen houkuttelevuutta ja tuottaa taloudellista tulosta. Kevään 2025 Saipa-ilmiö toi Etelä-Karjalalle näkyvyyttä ja vahvisti yhteenkuuluvuuden henkeä. Jatkamme maakunnallisen kulttuuri- ja urheilugaalan järjestämistä, mikä mahdollistaa laajempaa näkyvyyttä alalle ja sen toimijoille. Ammattimaisella kulttuuri- ja taidetoiminnalla on oma tärkeä paikkansa yhteisöjen kehittämisessä, ja sen merkitys on välitöntä tuloa laajempi. Harrastustarjontaa ylläpidetään ja kehitetään pitkälti järjestöjen ja niissä toimivien vapaaehtoisten voimin, mikä korostuu maaseutualueilla. Vapaan sivistystyön toimijoilla on erilaista kulttuuritarjontaa ja harrastusmahdollisuuksia. Kunnat, yritykset ja paikallisyhteisöt mahdollistavat harrastuksia tarjoamalla soveltuvia tiloja.

Elämystalous ammentaa alueen kulttuurista: kohteista, tapahtumista, perinteistä, historiasta, tarinoista ja ruoasta. Haluamme kehittää Etelä-Karjalassa kestävästä tapahtumateollisuutta, joka tuottaa uutta elinvoimaa. Tapahtumatoiminnassa toistuvuus on tärkeää ja jatkuva kehittäminen välttämätöntä. Luonto- ja kulttuurielämysten tuotteistaminen on tärkeää, jotta kynnys niiden hankkimiseen madaltuu. Imatralle sijoittuva erä- ja luontokulttuurin elämyskeskus on uniikki kokonaisuus, jota edistämme laaja-alaisessa yhteistyössä. Varmistamme kohteiden tunnettavuutta ja saavutettavuutta. Omaleimaiset ja saavutettavat elämykset ovat toki myös paikallisten vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden hyödynnettävissä.



Paikallislähtöinen ja laajasti osallistava yhteisöllinen kehittäminen sitouttavat myös kohteiden ylläpitoon.

Etelä-Karjalassa on omaleimaisia piirteitä, kuten raja-alueen tarina ja nykypäivä, historia linnoituksineen, Suomen yhteiskunnalliseen ja teolliseen historiaan liittyviä kohteita sekä erityisiä luonto- ja virkistyskohteita, joita sijaitsee sekä kaupungeissa, maaseudulla että saaristoalueilla. Tunnistamme maakunnallisesti merkittävät matkailukohteet sekä virkistyskohteet ja -reitit maakuntakaavassa. Tuemme matkailukohteiden ja -infran hyödyntämistä kehittämällä matkailutarjontaa uusille kohderyhmille, erityisesti kansainvälisillä markkinoilla. Tämän tueksi tarvitsemme luovaa osaamisen, digitaalisuuden ja innovatiivisten liiketoimintamallien kehittämistä. Kehittämistoiminnassa kannustamme ylimaakunnalliseen, kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön.

5. Kuuntelemme nuoria ja tuemme heidän hyvinvointiaan

Tarvitsemme lisää avoimia kohtaamispaikkoja ja tapahtumia nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Kohtaamistaitojen opettaminen ja oppiminen on tärkeää niin perusopetuksessa kuin työpaikoillakin. Kannustamme kansalaistoimintaan ja otamme nuoret mukaan yhteiseen suunnitteluun sekä kehittämään lähiympäristöjään. Näemme hyvinvoinnin merkittävänä kokonaisturvallisuutta lisäävänä tekijänä, ja esimerkiksi luontoliikunta sekä luonnon hyvinvointivaikutukset tulee tuoda esille päätöksenteossa.

Tärkeimmiksi tulevaisuuden panostuskohteiksi eteläkarjalaiset nuoret nostavat keväällä 2025 tehdyssä kyselyssä työpaikat, koulutuksen ja palvelut. Palveluiden, työpaikkojen, harrastusten, kulttuuritapahtumien ja läheisten saavutettavuus on tärkeää heille hyvinvoinnin näkökulmasta. Hyvien julkisten yhteyksien takaaminen lisää hyvinvointia, samoin kevyen liikenteen väylien kunnossapito ja rohkaisu niiden käyttöön sekä kimpakyytiratkaisut. Maaseudulla asuvat nuoret arvostavat luontoa monipuolisesti ja pitävät sitä houkuttelevana elinympäristötekijänä, mutta haasteena on muiden perusedellytysten kohdalla heikompi tilanne.

Puutemme kiusaamiseen, uhkaavaan syrjäytymiskehitykseen ja mielenterveyshaasteisiin. Kannustamme terveellisiin elämäntapoihin ja elämänhallintaan kaikissa ikäryhmissä. Tätä toteutetaan maakunnallisen



hyvinvointisuunnitelman puitteissa. Tuemme perheiden ja lähiyhteisöjen kasvatustehtävää monialaisella yhteistyöllä sekä kehitämme siihen uusia malleja. Pyrimme ehkäisemään ylisukupolvista syrjäytymistä. Teemme eri viranomaisten kesken turvallisuustyötä, joka ehkäisee ennalta ongelmia. Varmistamme nuorten kiinnittymistä yhteiskuntaan ja ymmärrystä yhteiskunnan toiminnasta sekä yksilöiden kykyä toimia erilaisissa tilanteissa. Nuorten haasteet ja toiveet ovat myös osittain sukupuolittuneita.

Aikuisten riittävä läsnäolo ja usko nuoriin on tärkeää. Nuoret haluavat tulla aidosti kuulluiksi. Kouluterveyskyselyissä keskusteluyhteyden vanhempiin koetaan heikentyneen viime vuosina. Vanhempien hyvinvoinnin, terveyden ja riittävän toimeentulon edistäminen tukee myös lasten ja nuorten hyvinvointia. Edistämme helposti saavutettavia ja maksuttomia harrastusmahdollisuuksia. Madallamme työllistymisen kynnystä kesätyöseteleiden, harjoittelujen ja opinnäytetöiden kautta. Opiskelujen aikaiset yhteydet työelämään ovat ratkaisevia työllistymisen kannalta.

KÄRKIHANKE: LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN

6. Kannustamme muutosvalmiuteen ja toisintekemiseen

Etelä-Karjalalle on ominaista laaja-alainen ja mutkaton yhteistyö eri sektoreiden välillä sekä ylpeys maakunnasta erityispiirteineen. Maakunnan vahvuudeksi nähdään ihmiset eli myö. Aluekehittämisen hallinnolliset rakenteet ja strategiset kumppanuudet ovat murroksessa. Maakuntamme elää myös toimintaympäristön ulkoisten tekijöiden osalta murrosaikaa, mihin kytkeytyy haasteita ja osin niiden

luomia mahdollisuuksia. Samalla varautuminen saa yhtä konkreettisempia muotoja. Näemme yhteishengen, yhteistyön ja osallisuuden vahvistamisen tärkeäksi tässä ajassa. Näkemysten eriytyminen ja kärjistyminen on todellisuutta, johon kohdistuu myös ulkopuolista vaikuttamista. Yhteiselle tarinalle ja yhtenevälle viestille on nyt erityistä kysyntää. Olemme historiankin valossa muutokseen sopeutuva maakunta, jossa halutaan nyt vahvistaa aloitteen ottamista itselle oman tulevaisuutemme määrittelyssä.

Tällä maakuntaohjelmakaudella tähtäämme usuinajattelijasta toisintekijäksi välineenämme kokeilut. Näemme kokeilut keinona vauhdittaa ja toteuttaa välttämättömiä uudistuksia sekä tukea varautumista toimintaympäristön mahdollisiin tai todennäköisiin muutoksiin. Kansainvälistyminen vaatii uudistamista työelämässä, julkisissa palveluissa ja toisaalta mahdollistaa Etelä-Karjalan avautumista uusille kumppanuuksille ja yhteistyölle. Kuntien ja kolmannen sektorin paikallis- ja yhteisölähtöiset kehittämiskokeilut tukevat paikkaperustaisia älykkään sopeutumisen ratkaisuja mm. väestön ikääntyessä, elinkeinojen rakennemuutoksessa tai palveluiden karatessa kauemmas kasvukeskuksiin. Ilmastonmuutoksen eteneminen vaatii monella sektorilla sopeutumista uudenaikaisiin olosuhteisiin. Muuttuneessa toimintaympäristössä tarvitaan myös riskien hallintaa ja siihen liittyvää varautumista. Turvallisuusyhteistyö ja yhtenäinen viestintä on noussut uuteen arvoon. On tärkeää edistää yhdessä Etelä-Karjalan elinvoimaa ja sitä, että maakunta toimii hyvän elämän mahdollistavana kotipaikkana, koska rajaseutujen elinvoimaisena pitäminen on myös turvallisuuskysymys.



Vahvistamme henkistä hyvinvointia ja muutosjoustavuutta nostamalla esiin paikallisten ihmisten, yhteisöjen ja kylien aktiivisuudesta kumpuavia aloitteita sekä tukemalla yhteisöllisten kokeilujen ja uusien käytäntöjen käyttöönottoa sekä levittämistä. Pienten ja paikallisten ratkaisujen ohella kokeilut voivat tuottaa edellytyksiä isojen järjestelmätason tai teollisille murroksille. Parhaista kokeiluista voidaan skaalata hyviä käytäntöjä sovellettavaksi myös maakunnan ulkopuolella kansallisesti ja kansainvälisesti.

**KÄRKIHANKE: TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOSTEN ENNAKOINTI JA VARAUTUMISEN
VAHVISTAMINEN**

Saavutettavasti Saimaalla

7. Luomme hyvinvointia luonnosta ja luonnolle

Edistämme Etelä-Karjalassa uusiutuvien luonnonvarojen kestäväää käyttöä ja niistä saatavan arvonlisän kasvattamista. Uusiutumattomien luonnonvarojen osalta pyrimme materiaalitehokkuuden lisäämiseen ja kiertotalouteen. Tuemme luontopositiivisten liiketoimintamallien kehittämistä, luonnonhoidon tuotteistamista (ml. uudistava matkailu) ja luonnon tarjoamien terveysvaikutusten hyödyntämistä. Lähivirkistysalueiden saavutettavuus tukee asukkaiden hyvinvointia kaikissa ikäryhmissä.



Etelä-Karjalassa maatalouden alkutuotanto on melko pienimuotoista, mutta elintarvikkeiden tuotanto ja jatkojalostus edistävät osaltaan paikallista, alueellista ja kansallista huoltovarmuutta. Omaleimaiset ja laadukkaat ruokakonseptit tukevat elämyksiin pohjautuvaa matkailua sekä mahdollistavat maaseutualueiden elinvoimaa. Maataloudessa kehitämme elinvoimaisuutta panostamalla maatalouselinkeinojen kannattavuuteen ja

viljelytapoihin. Edistämme biokaasun tuotantoa sekä ravinteiden kierrätystä.

Edistämme monimuotoisuutta maakunnallisen luonnon monimuotoisuusohjelman (LUMO-ohjelma) sekä vieraslajiohjelman linjausten mukaisesti. Priodiversity LIFE -hankkeessa laaditaan maakuntaan ensimmäinen LUMO-ohjelma 2020-luvun aikana. Hyödynnämme LUMO-ohjelmaa luonnon ennallistamis- ja hoitotöiden strategiseen kohdentamiseen. Ennallistaminen, luonnonhoito ja luontopohjaiset ratkaisut edistävät myös sopeutumistyötä sekä vesistöjen hyvinvointia. Vesistöjen tilasta huolehditaan alueellisen vesienhoidon toimenpideohjelman kirjausten mukaisesti, ja vesistöihin tukeutuvaa matkailua kehitetään luontoarvot huomioiden. Haitallisten vieraslajien torjunnassa siirrytään strategisempaan ja pitkäjänteiseen toteutukseen laajassa yhteistyössä. Parhaillaan laadittava maakunnallinen vieraslajiohjelma tulee linjaamaan työtä.

KÄRKIHANKE: TOIMINTA ILMASTONMUUTOKSEEN SOPEUTUMISEKSI

8. Panostamme kestävään liikenteeseen ja liikkumiseen

Hinku-maakuntana kehitämme Etelä-Karjalan liikennejärjestelmää päästöttömämpään suuntaan. Vuonna 2023 tieliikenteessä syntyi vielä yli 30 % maakunnan päästöistä. Sen vuoksi kohdistamme

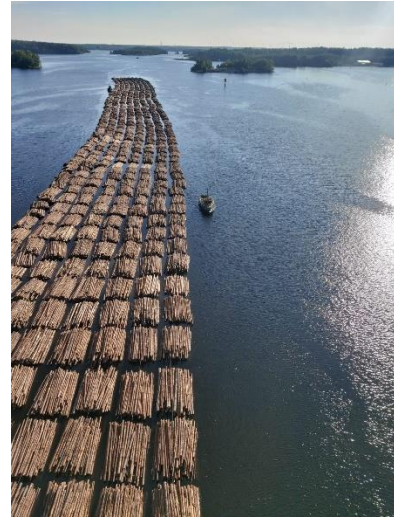


liikennejärjestelmän kehittämistoimenpiteitä tieliikenteen päästöjen vähentämiseen. Tähän tavoitteeseen pyrimme kehittämällä vaihtoehtoisten käyttövoimien jakeluverkkoa sekä mahdollistamalla liikenteen siirtämistä maanteiltä rautateille ja vesiväylille. Parannamme kaupungeissa, kuntataajamissa sekä matkailukohteissa kävelyn ja pyöräilyn olosuhteita. Tällä edistämme kestävä matkailua ja liikkumista,

ja samalla saamme merkittäviä kansanterveydellisiä hyötyjä. Hiilineutraaliuden edistämiseksi panostetaan myös rakennusten energiatehokkuuteen ja asumisen hiilijalanjäljen pienentämiseen mm. luopumalla fossiilisista polttoaineista asuntojen lämmityksessä.

Maakunnan ulkoisen saavutettavuuden kulmakivenä on rataverkon kehittäminen. Se mahdollistaa teollisuuden kuljetusten siirtämisen mahdollisimman laajasti raiteille, mikä päästöttömänä kuljetusmuotona on teollisuudelle elinehto. Lisäksi rataverkon tulee tarjota sujuvat yhteydet satamiin. Toimiva rataverkko mahdollistaa myös kaukojunaliikenteen vuorotarjonnan lisäämisen ja matka-aikojen lyhentämisen, mikä tekee junasta houkuttelevan vaihtoehdon ja siten edistää maakunnan asukkaiden ja matkailijoiden vähäpäästöistä liikkumista. Henkilöliikenteessä pitää varmistaa, että pääkaupunkiseutu ja muut maakuntakeskukset ovat sujuvasti saavutettavissa rautateitse.

Maakunnan sisäisessä saavutettavuudessa rataverkon riittävä kapasiteetti mahdollistaa alueellisen henkilöjunaliikenteen kehittämisen ja tukee kestävää matkailua. Toimiva tieverkko mahdollistaa sujuvat matkaketjut ja turvaa koko maakunnan saavutettavuuden. Tieverkko on ihmisten liikkumisen ja elinkeinoelämän kuljetusten lisäksi tärkeä huoltovarmuuden, palo- ja pelastustoimialan ja rajavartioston toiminnalle. Saimaan sisävesiväylät tarjoavat tehokkaan vaihtoehdon maantiekuljetuksille ja tukevat alueen sisäistä saavutettavuutta myös poikkeusoloissa. Sisävesiväyliä pystytään hyödyntämään myös matkailun kehittämisessä.



KÄRKIHANKE: RAIDELIIKENTEEN KEHITTÄMINEN

9. Varmistamme digitaalista saavutettavuutta

Kattavat ja luotettavasti toimivat viestintäverkot ovat nyky-yhteiskunnan perusinfrastruktuuria, joiden toiminta tulee mahdollistaa kaikissa oloissa. Haja-asutusalueiden investoinnit ja yritystoiminta mukaan lukien maa- ja metsätalous, etätyö, etäasiointi, digitalisaation tuomat ympäristöratkaisut, erilaiset yritysten digitaaliset palvelut ja tulevaisuuden ratkaisut, kuten älyliikenne ja virtuaalitodellisuus, ovat mahdollisia vain toimivien viestintäverkkojen avulla. Etelä-Karjalan erityiset haasteet liittyvät itärajan läheisyyteen, mikä ei mahdollista 5G-verkon rakentamista alueelle. Siksi kiinteät yhteydet ovat meille erityisen tärkeitä ja jatkamme niiden kehittämistä niin, että luotettavat yhteydet ovat saatavissa kaikkialla maakunnassa. Etelä-Karjalan yhdyskuntarakenne on osin hajautunutta vesistöjen takia, mutta haluamme varmistaa siitä huolimatta digitaalisen saavutettavuuden myös maaseutualueilla ja saaristossa, missä sijaitsee sekä vakituista että vapaa-ajan asutusta.

Hyvät ja toimivat viestintäverkot turvaavat fyysisen saavutettavuuden ohella myös yrityksille osaavan työvoiman saannin ja tarjoavat työntekijöille mahdollisuuden löytää osaamista vastaavia työpaikkoja sekä tehdä töitä monipaikkaisesti. Toimivat viestintäverkot ovat myös yhdenvertaisuuskysymys, koska esimerkiksi julkisten organisaatioiden (mm. valtion, kuntien ja hyvinvointialueen) verkossa tarjoamien palvelujen on oltava kaikkien kansalaisten saatavissa asuinpaikasta riippumatta. Voimme lisätä digitaalisuutta hyödyntäen palvelujen saatavuutta kustannustehokkaasti, mikä on välttämätöntä väestönkehityksen valossa.

Etelä-Karjalassa panostamme myös kansalaisten digiosaamiseen ja medialukutaitoon. Digitaalisten palvelujen tarjoamisesta saadaan hyödyt vasta, kun niitä osataan käyttää oikein ja turvallisesti. Medialukutaito ja digitaalisten välineiden kriittinen käyttö suojaa hybridihaikuttamiselta. Digivoimaan liittyen kehitämme alueella myös kokonaan uusia ratkaisuja ja sisältöjä mm. sosiaali- ja terveyssektorilla ja muissa julkisissa palveluissa. Tekoälyn hyödyntäminen mahdollistaa resurssitehokkuutta eri aloilla. Digitaaliset mahdollisuudet lisääntyvät kuitenkin sääntelyä nopeammin, mikä lisää tarvetta omaehtoiseen vastuullisuuteen ja ymmärrykseen niiden rakentavasta hyödyntämisestä.

**KÄRKIHANKE: NOPEIDEN, KATTAVIEN JA LUOTETTAVIEN TIETOLIIKENNEYHTEYKSIEN
MAHDOLLISTAMINEN**

6. Innovaatiostrategia 2026–2029 (älykäs erikoistuminen)

Olemme ja haluamme olla osaajamaakunta. Pyrimme Etelä-Karjalassa jatkuvasti vahvistamaan tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toimien (TKI) osuutta aluetaloudessa ja olemaan houkutteleva toimintaympäristö koulutukselle, tutkimukselle, osaajille ja TKI-intensiivisille yrityksille eri kokoluokissa. Nykyään puhutaan yhä useammin myös käsitteestä TKKIO, johon sisältyy myös koulutus ja osaaminen. Nämä kaikki kuuluvat yhteen, ja koulutus sekä osaaminen ovat keskeisiä tuotannontekijöitä innovaatiojärjestelmässä. On tärkeää tunnistaa, tunnustaa ja resursoida tätä yhteyttä koulutus- ja innovaatiopolitiikan rajapinnoilla. Etelä-Karjalan innovaatiostrategiassa puhumme yksinkertaisuuden vuoksi TKI-toiminnasta.

Tunnistamme TKI-toiminnan ratkaisevaksi tekijäksi elinkeinoelämän uudistumisessa ja elinvoiman edistämisessä. Tutkimusyliopiston merkitys alueelle, jolla se sijaitsee, on kiistaton. Alueellisen innovaatiojärjestelmän kehittäminen on luonteeltaan yhteistyötä sekä maakunnan sisäisesti että muiden kotimaisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa. Tämän tueksi hyödynnämme myös erilaisia kansallisia ja EU:n tarjoamia välineitä tavoitteidemme tueksi sekä vaikutamme innovaatiopolitiikan suunnitteluun ja toimeenpanoon liittyvissä verkostoissa. Innovaatiostrategia ei ole maakunnassa tapahtuvan innovaatiotoiminnan välttämätön edellytys, vaan mahdollistava edellytys. Kansainväliseen kilpailukykyyn tähtäävä innovaatiotoiminta ei ole useinkaan riippuvaista alueellisesta tuesta, mutta voi hyötyä siitä, ja laajemman elinvoimayhteistyön kautta koituu sellaista alueellista hyvää, josta emme muuten nauttisi.

EU:n alue- ja rakennepolitiikan toimeenpano edellyttää alueilta älykästä erikoistumista eli alueellisiin vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin nojautuvaa suunnitelmaa TKI-panostusten kohdentamisesta. Etelä-Karjalassa kutsumme tätä innovaatiostrategiaksi, johon sisältyvät:

- tilannekuva alueen innovaatiotoiminnasta,
- toimet alueellisen tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän parantamiseksi,
- toimet alueen elinkeinoelämän uudistamiseksi,
- strategian suunnitteluun ja toimeenpanoon liittyvä yhteistyö sekä
- seurannan ja arvioinnin välineet tavoitteiden saavuttamisen mittaamiseksi.

Alueen elinvoiman edistäminen uusien innovaatioiden ja monipuolistuvan elinkeinoelämän avulla on laajempi tavoite, jota tukevat myös Etelä-Karjala-ohjelman 2026–2029 strategiset valinnat.

Innovaatiostrategia painottuu toimiin, joilla pyritään kasvattamaan erityisesti yksityisiä TKI-toimia, alueen teollista uudistumista ja kilpailukykyä sekä alueen toimijoiden kytkeytymistä osaksi alansa kansallisia ja kansainvälisiä arvoverkostoja. Innovaatiostrategia muodostaa maakuntaohjelman sisältöä täydentävän, erityisesti TKI-toimiin kytkeytyvän itsenäisen strategisen valinnan.

Innovaatiotoiminnan nykytila ja kehittämistarpeet

Etelä-Karjalassa TKI-toiminta on keskittynyt etenkin korkeakoulukampukselle sekä kasvuhakuisiin ja kansainvälisiin yrityksiin, jotka toimivat valtaosin teollisuuden arvoverkostoissa, ml. teollisuuden palvelut ja ohjelmistokehitys. Erityisenä vahvuutena ovat teknilliset alat sekä liiketoiminnan ja yhteiskunnallisen näkökulman yhdistävä LUT-yliopisto, joka on myös kokenut kehittämiskumppani elinkeinoelämälle. LAB-ammattikorkeakoulu on nostanut viime vuosina merkittävästi panostuksia ja tavoitteita innovaatiotoimintaansa sekä avannut uusia koulutusohjelmia, jotka palvelevat alueen elinkeinoelämän uudistumista. Korkeakoulun rakenne ja ylimaakunnallisuus ovat avanneet uusia mahdollisuuksia sekä Päijät-Hämeeseen että Etelä-Karjalaan.

Etelä-Karjala on perinteinen teollisuusmaakunta. Valmistavan ja vientivetoisen teollisuuden ohella alueella on siihen kytkeytyviä palveluita. Aineettomaan osaamiseen pohjautuvaa ja nopeasti skaalautuvaa liiketoimintaa edustaa erikoistunut ohjelmistoala, minkä takia maakunta ei ainoastaan hyödy digivoimasta, vaan myös tuottaa siihen ratkaisuja. Etelä-Karjalassa on korkeaa osaamista energiatoimialalla, ja alueella on myös pitkään panostettu energiatehokkuuteen ja -omavaraisuuteen eri ratkaisuin. Teollisuuden uudistuminen TKI-toiminnan avulla on hidasta, mutta sitkeällä yrittäjyydellä ja kärsivällisellä pääomalla tuloksiakin saavutetaan. Erityinen mahdollisuus ovat tutkimuspohjaiset liiketoimintalähdöt sekä yliopistotutkimuksesta että yrityksistä.



Taulukko 3. Etelä-Karjalan TKI-toimijoita ja keskeisiä sidosryhmiä (esitysmuoto tarkentuu)

Elinkeinoelämä	Tutkimus ja koulutus	Kolmas sektori	Julkishallinto
Suurteollisuus (erit. metsä, kaivannaiset, kemikaalit sekä teknologiat) Pk-yritykset Julkisomisteiset yritykset Startupit ja kasvuyritykset Yritysverkostot Etelä-Karjalan kauppakamari Etelä-Karjalan yrittäjät	LUT-yliopisto LAB-ammattikorkeakoulu Ammattiopisto SAMPO Maasotakoulu Raja- ja merivartiokoulu	Vapaa sivistystyö (kansalaisopistot, kesäyliopisto) Opiskelijayhteisöt Yhdistykset ja järjestötoiminta	Kaakkois-Suomen Elinvoimakeskus (1.1.2026-) Etelä-Karjalan liitto Etelä-Karjalan hyvinvointialue Lappeenrannan ja Imatran kaupungit sekä muut Etelä-Karjalan kunnat
Kokoavat temaattiset verkostot, kuten Greenreality Network			

Vuonna 2023 Etelä-Karjalassa T&K-henkilöstön määrä oli 1 543,4, ja sen kasvuvauhti edeltävään vuoteen nähden 6,8 %, mikä on koko maan keskiarvoa nopeampi. Etelä-Karjalassa T&K-menot yhteensä ovat viimeisten yli kymmenen vuoden aikana olleet noususuuntaiset. Toiminnan keskittyminen tietyille organisaatioille vaikuttaa etenkin maakuntaan kotiutettujen kilpailtujen T&K-rahoitusten vuosivaihteluun. Elinkeinoelämän osuus T&K-menoista on maan keskiarvoa matalampi. Maakunnalla on potentiaalia olla kansainvälisesti merkittävä TKI-toimija tietyillä painoaloillaan. Haluamme olla mukana edistämässä kansallisen tavoitteen ”4 % TKI-menot / BKT” saavuttamista.

Alueen yritysten TKI-toimintaan vaikuttavat niiden verkostot, osaaminen, taloudellinen resurssi ja kokemukset. Kehittämistoiminnan haasteet painottuvat erityisesti pk-yrityksiin, joiden aineelliset ja henkiset resurssit ovat rajalliset. Kesällä 2025 toteutetun Sitran Innovaatiokumppanit-selvityksen mukaan maakunnan yritykset kokevat keskeisimmiksi TKI-yhteistyön haasteiksi yhteisen ymmärryksen ja strategisuuden puutteen, tarpeisiin sopimattomat rahoitus- ja hankemallit, kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuuden sekä pitkäaikaisten ja ketterien kumppanuuksien puutteen.

Alueella on kuitenkin koettu myös onnistumisia yhteisen suunnittelun ja osaamisen kehittämisessä sekä syntyneissä verkostoissa, jotka mahdollistavat yhteistyötä uusien kumppanien kanssa. Luottamus pääoma on keskeistä, ja yhteiskehittämisellä saadaan vaikuttavuutta sekä nostetaan mukana olevien toimijoiden TKI-osaamista. Kitkaa syntyy erilaisten toimintakulttuurien ja aikataulujen yhteensovittamisessa, mitä ei täysin voida poistaa. Tutkimus- ja koulutussektorin ja yritysten tarpeiden yhteensovittamiseen tarvitaan riittävän osaavaa ja resursoitua välittäjää. Rahoituksen tarkoituksenmukaisessa kohdentamisessa ja eri rahoitusvaihtoehtojen yhteensovittamisessa on myös tehtävää edelleen.

Murrosteknologioihin liittyy usein myös sääntelymuutosten tarvetta, mikä on osaltaan hidastanut läpimurtojen saavuttamista, vaikka muutokset luovat samalla mahdollisuuksia täysin uusille toimijoille. Näin on tapahtumassa myös ennen sulkeutuneilla sektoreilla, kuten puolustuskäyttöön soveltuviissa ratkaisuissa. Teknologioiden kehitykseen ja käyttöönottoon liittyy vahvasti yhteiskunnallinen näkökulma sekä järjestelmien että yksilön osalta. Ihminen lopulta sekä luo että ottaa käyttöön uudet teknologiat. Digitaalisten järjestelmien merkityksen kasvaessa ihmistä tarvitaan edelleen luovaan suunnitteluun, tulosten tulkintaan sekä moneen muuhun tehtävään. Korkean teknologian kehittämisen osalta teknillisen tutkimuksen rooli korostuu, mutta kaupallistamiseen ja käyttöönottoon eli itse asiassa innovaatiovaiheeseen tarvitaan kaikkien osaamisalojen ja koulutusasteiden työtä. Uusien sektoreiden kasvu edellyttää myös koulutuksen kehittämistä ammatilliselta tasolta korkeimpiin yliopistoasteisiin.

10. Innovoimme kestävän ja turvallisen kasvun ratkaisuja

Vihreän siirtymän ratkaisuja on Etelä-Karjalassa kehitetty tavoitteellisesti koko 2020-luvun ajan, ja 2020-luvulla on saatu kiihtyvän energiamurroksen osalta hyvää nostetta vihreän ja digitaalisen siirtymän aloille kohdennetusta lisärahoituksista. Kasvu on merkittävältä osin pohjautunut LUT-yliopiston tutkimuksen ja osaamisen kaupallistumiseen, jota on tuettu mm. elinkeinoelämän tarpeisiin kohdistuneilla professuureilla ja tutkimusyhteistyöllä. Teolliseen tuotantoon tähtäävien tutkimuslähtöjen kehittäminen liiketoiminnaksi on pitkäjänteistä työtä, palveluliiketoiminnassa kehittäminen on nopeampaa ja skaalaaminen vaivattomampaa. Näistä molemmista on jo kokemusta. Etelä-Karjalassa tulee panostaa myös muualla kehitettyjen ratkaisujen kokeiluihin ja nopeaan omaksumiseen. Uudet elinkeinoelämän korkean osaamisen työpaikat kiinnittävät osaajia alueelle, mistä syntyy kriittistä massaa ja hyvän kierrettä.

Panostamme strategiakaudella 2026–2029 Etelä-Karjalaa uudistavan TKI-toiminnan osalta vahvuksiimme eli puhtaisiin energiaratkaisuihin ja teolliseen bio- ja kiertotalouteen. Uutena ajankohtaisena painopisteenä nousee kokonaisturvallisuus, jonka osaamiselle ja ratkaisuille on kasvavaa kysyntää. Uusia markkinamahdollisuuksia on avautumassa, mihin eteläkarjalaisilla yrityksillä on mahdollisuutta tarttua. Kaikkia näitä tavoitteita mahdollistetaan digitaalisen osaamisen avulla, eli digivoimalle on kysyntää. Etelä-Karjalassa on myös erityistä osaamista liittyen digitalouden uusiin mahdollisuuksiin, eli toimijamme luovat myös uusia ratkaisuja ja siihen pohjautuvaa liiketoimintaa digitaalisuudesta. Alueen elinkeinoelämän profiilissa on kasvuhakuiselle yrittäjyydelle kysyntää, minkä nostamme esiin ottamalla toiseksi läpileikkaavaksi teemaksi



kasvuyrittäjyyden. Nopean kasvun vaatimus on haasteellinen, mutta tarvitsemme sitäkin kiihdyttää yrityskenttää.

Samalla kun uusien alan yritysten perustaminen pohjautuu vahvasti teknilliseen ja kaupalliseen osaamiseen, energiasiirtymän ja uusien materiaalien yhteiskunnalliset ja sosiaaliset vaikutukset ovat kasvavia. Miten energiamurros tehdään oikeudenmukaisesti, miten se muuttaa energian kulutusta ja tuotantoa, millaisia uusia markkinamahdollisuuksia uudet ratkaisut täyttävät ja toisaalta tuottavat.

Innovaatiostrategiassa on huomioitu myös näitä näkökulmia, jotka ovat edellytys onnistuneille uusille innovaatioille ja investoinneille kaikilla valituilla painoaloilla.

Puhtaiden energiaratkaisujen teemassa edistetään vihreän sähköistymisen teknologiakehitystä, vetytaloutta, sekä tunnistetaan ja kehitetään energiamurrokseen liittyviä yhteiskunnallisia ratkaisuja, kuten uudenlaisia tapoja tuottaa, jakaa ja käyttää energiaa. Tähän kokonaisuuteen liittyy myös yksilöiden ja yhteisöjen rooli energiamurroksen mahdollistajana ja hyödyntäjänä sekä erilaiset kulutuskäyttämiseen liittyvät kysymykset. Teollisen bio- ja kiertotalouden teemassa panostetaan uuden sukupolven biomateriaaleihin, teollisten ekosysteemien ja kiertotalousratkaisujen sekä resurssitehokkaiden kulutusjärjestelmien kehittämiseen. Kiertotalouden edistämiseen liittyy teollisen ekologian konsepti, missä etsitään synergioita tuotannon ja kulutuksen välille tähdäten mahdollisimman suljettuun kiertoon.

Kokonaisturvallisuuteen liittyvät valmistavan teollisuuden uudet arvoverkostot, joihin kohdentuu kasvavia markkinamahdollisuuksia panostettaessa varautumiseen ja puolustusteollisuuden kapasiteettiin. Näissä nähdään uusia mahdollisuuksia alueen korkeatasoisia metallituotteita valmistaville konepajoille sekä muille soveltuville yrityksille. Kaksikäyttö ja huoltovarmuus tarjoavat uusia käyttökohteita olemassa oleville tai kehitteillä oleville tuotteille. Väestön hyvinvointi ja resilienssi ovat tärkeä turvallisuustekijä, johon on syytä panostaa myös tutkimus- ja kehitysyhteistyöllä. Kaikilla painotuksilla on myös keskinäistä rajapintaa, jota löytyy mm. vetytalouden uusista arvoverkostoista.



Kuva 9. Etelä-Karjalan innovaatiostrategian eli älykkään erikoistumisen 2026–2029 painotukset

Toimet alueellisen tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän parantamiseksi

Yhteistyö: Vahvistamme ja systematisoimme neloskierteen (quadruple helix) edellyttämää yhteistoimintaa maakunnan eri TKI-toimijoiden kesken. Perustamme Etelä-Karjalaan kasvufoorumin, joka

koordinoi alueella tehtävää TKI-yhteistyötä strategisella tasolla. Kasvufoorumia koordinoi Etelä-Karjalan liitto.

Kumppanuudet: Kartoitamme aktiivisesti ja tavoitteellisesti tuloksellisen innovaatiotoiminnan parhaita käytäntöjä ja painoaloillamme vipua tuottavia kumppanuuksia. Profiloidumme osaamisellamme relevanteissa EU-verkostoissa ja hyödynnämme kilpailtua kansainvälistä rahoitusta strategisesti

Viestintä: Jaamme tietoa Etelä-Karjalassa tehtävän TKI-toiminnan tuloksellisuudesta ja kerromme siitä ulospäin. Vahvistamme viestiä Etelä-Karjalasta osaavana alueena ja aktiivisena innovaatiotoimijana.

Toimet alueen elinkeinoelämän uudistamiseksi

TKI-yhteistyö: Kehitämme tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden sekä elinkeinoelämän tarvelähtöistä ja tavoitteellista yhteistyötä, joka tähtää elinkeinoelämää ja yrittäjyyttä uudistavan yksityisen TKI-toiminnan kasvuun. Tiivistämme osaamisen siirtoa tutkimus- ja kehitysorganisaatioista uusiksi yritysälähdöiksi sekä alueen yritysten kehittämiseksi. Panostamme startup- ja spinoff-toimintaan.

Osaaminen: Tunnistamme osaamistamme ja laajennamme sitä alueen ulkopuolisilla toimijoilla, jotka kytkeytyvät osaksi Etelä-Karjalan elinvoimaa edistävää innovaatiotoimintaa. Teemme osaamistamme tunnetuksi toistuvien tapahtumien, kuten Future Energy Solutions -konferenssin kautta.

Arvoverkostot: Tuemme pk-yritysten kytkeytymistä osaksi innovaatiostrategian painalojen arvoverkostoja alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Hyödynnämme kansalliset innovaatiotoiminnan avaukset, kuten Veturi-mallin.

Infra ja kokeilu ympäristöt: Kehitämme tutkimusinfrastruktuureja sekä alustoja ja verkostoja, jotka mahdollistavat pilotoinnin, demonstraatiot ja niistä seuraavan skaalautumisen. Kokeilu ympäristöt ja yhteistyöalustat toimivat vetovoimatekijöinä alueelle sijoittautuville yrityksille.

Yrityspalvelut: Panostamme osaamispohjaista yrittäjyyttä edistäviin laadukkaisiin yrityspalveluihin, jotka tukevat yksityisten ja julkisten TKI-rahoitusten kohdentumista alueen yrityksiin. Kehitämme palveluita ja panostamme välittäjäorganisaatioihin.

Rahoitus: Edistämme pääomarahoittajien ja kasvuhakuisten yritysten kohtaamisia. Teemme South Karelia Growth Fundin (alueellinen pääomarahasto) palveluita tunnetuksi kohderyhmille.

Innovatiiviset hankinnat: Vahvistamme julkisten organisaatioiden osaamista innovatiivisissa hankinnoissa.

KÄRKIHANKE: TKI-TOIMINNAN VAHVISTAMINEN JA KANSAINVÄLISTÄMINEN

Strategian suunnitteluun ja toimeenpanoon liittyvä yhteistyö

Älykkään erikoistumisen painotukset on valmisteltu yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Etelä-Karjala-ohjelman valmistelusta on tehty nostoja, ja TKI-teemalle on räätälöity etätyöpaja 16.6.2025 ja TKI-toimijoille on kohdennettu kysely innovaatiostrategian luonnoksesta syyskuussa 2025. Keskeisten TKI-

toimijoiden kanssa on käyty myös keskusteluja valmistelun aikana. Valmistelussa on hyödynnetty aiempien innovaatiostrategioiden ohella erityisesti Lappeenrannan kaupungin Sitran kanssa toteuttamaa Innovaatiokumppanit-prosessia sekä Lappeenrannan–Imatran kaupunkiseutujen ja valtion ekosysteemisopimusta.

Kansallisista selvityksistä on valmistelussa hyödynnetty mm. tutkimus- ja innovaationeuvoston (TIN) valmistelua, joka liittyy kansallisen TKI-politiikan ja toimeenpanon strategisiin valintoihin, sekä työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, jotka liittyvät innovaatiotoimintaan, yritysten kasvuun sekä tutkimusorganisaatioiden ja yritysten väliseen yhteistyöhön. Älykkään erikoistumisen prosessin johtamiseen, arviointiin sekä toimeenpanoon liittyen on myös tutustuttu muiden maakuntien kokemuksiin ja parhaisiin käytäntöihin. Etelä-Karjala osallistuu aktiivisesti Suomen maakuntien älykkään erikoistumisen kollegoiden verkoston toimintaan.

Kehitämme strategian tuloksellisuutta tiivistämällä hanketoimijoiden välistä verkostoitumista. Erityisenä painopisteenä ovat oppilaitosten ja elinkeinoelämän TKI-yhteistyö, julkiset toimijat innovaatioalustana sekä ylimaakunnallinen ja kansainvälinen yhteistyö. Välineenä ovat strategiset kehittämishankkeet, joissa keskitytään lisäämään Etelä-Karjalan toimijoiden innovaatiokyvykkyyttä ja TKI-toimien kytkeytymistä osaksi laajempia arvoverkostoja.

Erityisesti innovaatiostrategian 2026–2029 toimeenpanokauden alkupuolella keskeinen toimeenpanon viitekehys ja väline on Lappeenrannan–Imatran kaupunkiseudun ja valtion solmima innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimus, jonka painopistealueina ovat puhdas sähköistäminen (green/ clean electrification) sekä biotuotteiden ja materiaalien tutkimuksen ja liiketoiminnan edistäminen. Ekosysteemisopimuksen tavoitteet sopivat hyvin yhteen Etelä-Karjalan innovaatiostrategian kanssa, ja ne tarkentavat sitä tähdäten määrällisiin tavoitteisiin.

Strategian toimeenpanossa ovat keskeisiä ne tahot, jotka yhdistävät Etelä-Karjalan toimijoita, kuten ympäristö- ja energia-alan yritysverkosto Greenreality Network, tutkimusideoiden kaupallistamista edistävä Green Campus Open, yritysten kehittämistä edistävä Business Mill, opiskelijayrittäjyysjärjestö LUTES, sekä Lappeenranta–Imatra-ekosysteemisopimuksen johtoryhmä. Teollisen bio- ja kiertotalouden osalta merkittävä kokonaisuus on LAB-ammattikorkeakoulun yhteyteen sijoittuva Biofine-konsepti. Kokonaisturvallisuuden teemassa teemme yhteistyötä maakunnan yrityspalveluorganisaatioiden sekä Etelä-Karjalan turvallisuus- ja varautumistoimikunnan EKTURVAN ja sitä koordinoivan sekä omaa TKI-toimintaa tekevän Etelä-Karjalan Pelastuslaitoksen kanssa.

Innovaatiostrategiaan valittuihin painoaloihin Etelä-Karjalassa liittyvä työ on tunnustettu myös kansainvälisesti. Vuonna 2022 lanseeratussa uudessa eurooppalaisessa innovaatioagendassa (New European Innovation Agenda, NEIA) tähdätään Euroopan kilpailukyyn kasvattamiseen erityisesti ns. syväteknologioissa. Yhtenä välineenä ovat eurooppalaiset alueelliset innovaatiolaaksot (Regional Innovation Valleys, RIV). Etelä-Karjala on saanut RIV-tunnustuksen kahdessa teemassa: fossiilisten polttoaineiden vähentämisessä (reducing fossil fuels) ja kiertotalouden saavuttamisessa (achieving circularity). Nämä tavoitteet nivELYvät tiiviisti niin alueelliseen innovaatiostrategiaan kuin siihen liittyvään yliaalueelliseen yhteistyöhön. Tavoitteena on tukea toimijoiden kytkeytymistä EU-tasoiisiin arvoverkostoihin kriittisten strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Viime vuosien aikainen tarve lisätä

energia- ja materiaaliomavaraisuutta antaa lisäpontta näille tavoitteille, joihin Etelä-Karjalassa löytyy tunnustettua TKI-osaamista.

Etelä-Suomen NUTS2-alueen maakuntien liitot ovat tiivistämässä älykkääseen erikoitumiseen liittyvää yhteistyötä, minkä tavoitteena on lisätä TKI-toimijoiden ylimaakunnallista ja kansainvälistä yhteistyötä sekä alueellisten toimien vaikuttavuutta. Yhteisen kehittämisen teemoja ovat bio- ja kiertotalous, hiilineutraalit energiaratkaisut ja kestävä ruokajärjestelmä. Läpileikkaavina teemoina ovat kokonaisturvallisuus ja huoltovarmuus. Teemat kulkevat maakunnan omien älykkään erikoistumisen painopisteiden rinnalla erityisesti kansainvälisissä ja EU-yhteyksissä.

Yhteistyön tavoitteena on osallistua EU-alustoille ja -ohjelmiin yhdessä, lisätä kansainvälistä näkyvyyttä ja vaikuttavuutta sekä toimijoiden ylimaakunnallista yhteistyötä. Alue kattaa EU:n aluejaon mukaisesti Etelä-Karjalan, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Päijät-Hämeen ja Varsinais-Suomen. Yhteisiä innovaatiomahdollisuuksia haetaan aktiivisesti myös muiden suomalaisten ja eurooppalaisten alueiden kanssa teemakohtaisesti. Yhteiset strategiset tavoitteet ovat hyvin yhteensopivat Uudenmaan kanssa, mikä tukee myös laajemman Etelä-Suomen yhteishankkeita. Etelä-Karjalassa tehdään yliaalueellista TKI-yhteistyötä teemakohtaisesti myös muiden maakuntien ja alueiden (kuten Itäisen Suomen ohjelman maakunnat) kanssa erityisesti vetytalouden, vihreän siirtymän ja metsäbiotalouden teemoissa.

Seurannan ja arvioinnin välineet tavoitteiden saavuttamisen mittaamiseksi

Strategian tavoitteiden mukainen sidosryhmätoiminta on keskeinen osa seurantajärjestelmää, johon panostamme ohjelmakaudella. Kauden alussa perustetaan Etelä-Karjalan TKI-toimintaa koordinoiva ja yhteensovittava ”kasvuryhmä” (nimi tarkentuu), joka toimii myös innovaatiostrategian ohjaus- ja seurantaryhmänä.

Strategian jatkuvaa arviointia tehdään erityisesti Etelä-Karjalan liitossa sekä maakunnan yhteistyöryhmän sihteeristössä, joka valmistelee asiat maakunnan yhteistyöryhmälle.

Innovaatiostrategian mittarit kaudelle 2026–2029: *esitysmuoto tarkentuu*

- kasvuyritysten määrä
- yksityisten T&K-investointien määrä / osuus
- T&K työvuosien määrä (htv)
- Business Finland -rahoituksen saanto maakuntaan
- Horizon Europe -rahoituksen saanto maakuntaan

Etelä-Karjala-ohjelman päämittaristoon sisältyy lisäksi TKI-rahoituksen kokonaismäärä vuosittain.

Osallistumme yhdessä Suomen ja muiden EU-maiden alueiden kanssa älykkään erikoistumisen verkostotyöhön, minkä kautta edistämme sekä innovaatiostrategian tavoitteellista toimeenpanoa että tehokasta ja vaikuttavaa alueellisen innovaatiotoiminnan koordinaatiota.

7. Toimeenpano ja rahoitus

Etelä-Karjala-ohjelmaa 2026–2029 toimeenpannaan erilaisilla ohjelmilla, kehittämishankkeilla ja niiden rahoittamisella. Viranomaisten tulee huomioida ohjelman linjaukset omissa alueen kehittämistä koskevissa päätöksissään (laki alueiden kehittämisestä ja alue- ja rakennepolitiikan hallinnoinnista

(756/2021). Strategisiin valintoihin kytkeytyvät kärkihankkeet on koottu taulukkoon, joka kokoaa kehittämiskokonaisuudet yhteen ja toimii myös seurannan pohjana. Kärkihankkeiden toimeenpanossa erilaiset maakunnalliset verkostot ja toimijat ovat keskeisessä roolissa ja niitä pyritään hyödyntämään aiempaa systemaattisemmin. Erilaisissa teemakohtaisissa ohjelmissa ja selvityksissä asetetaan myös välitavoitteita ja yksityiskohtaisempia mittareita strategisia valintoja edistävillä toimilla. *(Ohjelman valmistuneet osallistuneet verkostot ja organisaatiot luetellaan ohjelmadokumentin lopussa.)*

Taulukko 4. Koonti Etelä-Karjala-ohjelman 2026–2029 kärkihankkeista

	Etelä-Karjala-ohjelman kärkihankkeet 2026–2029		
Strategisiin valintoihin kytkeytyvät	Vihreän siirtymän investointien edistäminen	Kansainvälisten osaajien integrointi	Maakunnallisen yrityspalvelun kehittäminen
	Investoinnit tapahtuma-alueisiin ja kulttuurikohteisiin	Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen	Toimintaympäristön muutosten ennakointi ja varautumisen vahvistaminen
	Toiminta ilmastomuutokseen sopeutumiseksi	Raideliikenteen kehittäminen	Nopeiden, luotettavien ja kattavien tietoliikenneyhteyksien edistäminen
Innovaatiostrategiaan kytkeytyvä	TKI-toiminnan vahvistaminen ja kansainvälistäminen		

Etelä-Karjala-ohjelman 2026–2029 toimeenpanemiseksi tehdään kattavaa ja monialaista ylimaakunnallista yhteistyötä eri hallintotasoilla. Kymenlaakson kanssa Etelä-Karjalalla on paljon yhteisiä rakenteita sekä sisältöjä, jotka liittyvät maakuntien asemaan osana Etelä-Suomea ja itäisen Suomen ohjelma-alueita. Matkailun saralla yhteistyötä tehdään erityisesti Saimaan ja Järvi-Suomen alueella. Pohjois-Karjalan kanssa meitä yhdistää erityisesti raja, metsäbiotalous sekä liikennejärjestelmän ja energiainfran kehittämiseen liittyvät kysymykset.

Rahoituksen kohdalla edetään maakuntaohjelmakaudella kohti EU-rahoituskauden 2021–2027 loppua. Uuden EU-ohjelmakauden ensimmäinen esitys on annettu kesällä 2025, minkä pohjalta monivuotista rahoituskautta lähdetään valmistelevaan ja täsmentämään. Ehdotus sisältää monia isoja rakenteellisia uudistuksia, kokonaisrahoituksen merkittävän kasvattamisen ja myös aiempaa vahvemman tuloksellisuuden vaatimuksen edellytyksen. Esityksessä ehdotetaan aluekehitykseen suunnatun koheesiorahoituksen leikkaamista vuosiin 2021–2027 verrattuna, mikä tarkoittaa painetta hyödyntää eri rahoitusvälineitä yhä monipuolisemmin maakunnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tarve kilpaillun

rahoituksen roolin kasvattamiselle on tunnistettu Etelä-Karjalassa jo aiemmin ja on pyritty vahvistamaan toimijoiden osaamista sekä kyvykkyyttä näihin mahdollisuuksiin tarttumiseksi.

Taulukko 5. Etelä-Karjala-ohjelman tavoitteiden 2026–2029 kohtaanto alueellisen kehittämisrahoituksen kanssa.

Temaattiset kokonaisuudet	Euroopan aluekehitysrahas- to (EAKR)	Euroopan sosiaalirahas- to (ESR+)	Oikeudenmukais- en siirtymän rahasto (JTF)	Maaseudun kehittämisrahasto (CAP, kehittämishankke- et)	Leader+ (maaseudun paikallinen kehittämine- n)	Yritystu- et (EAKR, JTF, CAP)
Kansainvälisesti osaava	***	**	**	**	*	***
Yhteisöllisesti rajalla	**	***	***	***	***	**
Saavutettava Saimaa	**	*	**	***	**	*
Innovaatiostrate- gia	***	**	*	*	*	**

Arvioitu soveltuvuus rahoituslähteeksi *= pieni, **= kohtalainen, ***=suuri (*harkitaan, tuleeko JTF ollenkaan mukaan, jos rahat sidottu vuoden 2025 aikana*)

Aluekehittämisen kansallisia määrärahoja (AKKE) on ollut viime vuosina jaossa lähinnä vain äkillisen rakennemuutoksen (ÄRM) tilanteissa. Kansallisen kehittämisrahoituksen ennakoidaan jatkossakin muodostuvan valtion talousarviossa tiettyyn käyttötarkoitukseen kohdennettavista eristä. Kansallinen maakuntaohjelmien toimeenpanoon kohdennettu kehittämisrahoitus on kuitenkin mahdollistanut hallinnoltaan kevyempien, rahoitukseltaan pienempien ja kestoaltaan lyhyempien hankkeiden toteuttamisen, mikä on madaltanut kynnystä kehittämiseen ja mahdollistanut myös resursseiltaan pienempien kehittämistoimijoiden osallistumisen. Kansallinen kehitysrahoitus on myös soveltunut hyvin erilaisiin selvityksiin, valmisteluihin ja kokeiluihin. Ne ovat toisinaan olleet alkuna vaikuttavillekin aluekehittämisen kokonaisuuksille, joita on myöhemmin rahoitettu erilaisista EU:n aluerahoitusohjelmista kuin myös kilpailluilla kansallisilla ja kansainvälisillä rahoituksilla. Kansallinen kehittämisrahoitus puoltaa paikkaansa myös tulevaisuudessa näillä perusteilla.

EU:n alueellisten rahoitusten lisäksi lähivuosina tulee olemaan saatavilla myös merkittäviä kansallisesti ohjattuja ja sisällöllisesti ennakoon kohdennettuja rahoituseriä. Sosiaalinen ilmastorahasto (Social Climate Fund, SCF) on uusi rahoitusväline, joka tulee käyttöön vuonna 2026. Kansallista toimeenpanoa koordinoi ympäristöministeriö. SCF:n keskeisenä tavoitteena on tukea haavoittuvassa asemassa olevia kansalaisia ja yrityksiä, kun päästökauppa laajenee koskemaan tieliikennettä ja rakennusten erillislämmitystä vuodesta 2027 lähtien. Rahastosta suunnataan tukea erityisesti haavoittuville kotitalouksille, mikroyrityksille ja tieliikenteen käyttäjille. Toimenpiteillä ja investoinneilla on tarkoitus lisätä rakennusten energiatehokkuutta, vähentää rakennusten lämmityksen ja jäähdytyksen hiilidioksidipäästöjä sekä parantaa päästöttömän ja vähäpäästöisen liikkumisen ja liikenteen saatavuutta.

EU:n kilpaillun tutkimusrahoituksen, Horisontti-rahoituksen, määrän odotetaan kasvavan huomattavasti ohjelmakaudella 2028–2034. Samalla ennakoidaan kuitenkin rahoituksen kriteerien nousevan. Uudella EU-ohjelmakaudella, unionin kilpailukykyrahoituskokonaisuudessa, johon Horisontti-rahoitus lukeutuu, on tarkoitus tukea kilpailukykyä laajasti, aina tutkimuksesta ja tuotekehityksestä kaupallistamiseen asti.

Ennakoidut rahoitusten kohdennukset alueelle täydennetään tähän lopulliseen versioon / tarkentuu syksyn aikana.

8. Seuranta ja arviointi

Maakuntaohjelma on keskeinen väline maakunnan kehittämistyölle, joten sen toteutumisen ja vaikutusten seuranta on tärkeä osa prosessia, joka kattaa ajanjakson ohjelman valmistelusta ohjelmakauden päättymiseen ja sen toteutumisen arviointiin.

Etelä-Karjalan maakunnan yhteistyöryhmä (MYR) on keskeinen toimeenpanoa yhteensovittava ja seuraava elin, jonka asioita valmistelee MYR-sihteeristö. Sihteeristössä ovat edustettuna alueellisen kehittämistoiminnan keskeiset rahoittajat. Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus (valmisteluaikana ELY-keskus) on tärkeä viranomaiskumppani sekä rahoituksessa että ohjelman toimeenpanossa. Yhteistyötä tehdään ennakkoinnissa, tilanne- ja kehityskuvatyössä sekä Etelä-Karjala-ohjelman eri sisällöissä.

Etelä-Karjalan ohjelman 2026–2029 vaikutuksista on laadittu SOVA-lain mukainen ympäristöselostus, jonka painopiste on ympäristövaikutusten arvioinnissa, mutta arvioinnissa ovat mukana myös sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuriset vaikutukset.



Kuva 10. Etelä-Karjala-ohjelman vaikutusten arvioinnin näkökulmat.

Seurannassa hyödynnetään kärkihankkeiden etenemistä laadullisena mittarina. Lisäksi asetamme nyt määrälliset seurattavat mittarit, joilla on tavoitteet vuosille 2040 sekä maakuntaohjelmakauden loppuun vuoteen 2029. Mittaristo muodostaa rungon aluekehittämisen tilanne- ja kehityskuvan tilastoaineistolle, ja sitä täydennetään aihekohtaisilla laajemmilla aineistoilla sekä tilannekohtaisilla analyysillä. Pohjana on jo edellisen maakuntaohjelmakauden seurantaan otettu kokonaisuus täydennettynä väestön koulutustasolla sekä yritysten nettoperustannalla, joka korvaa yritysten määrä mittarin. Koulutustasoa

pyritään tietoisesti nostamaan, ja samalla se on kytköksissä moneen elinvoimaan ja ihmisten hyvinvointiin liittyvään asiaan, kuten terveyteen ja tulotasoon sekä tuottavuuden kehitykseen.

Taulukko 6. Aluekehittämisen määrällisiä tavoitteita vuoteen 2029 ja 2040. (mukaan vielä suhteellinen asema)

Mittari	Selite	Viimeisin tilastotieto (vuosi + suhteellinen asema)	Tavoite 2029	Tavoite 2040
Väkiluku	Väkiluku vuoden lopussa	125 083 (2024)	123 000	125 000
Väestöllinen huoltosuhde	Lapsia ja eläkeikäisiä suhteessa 100 työikäiseen (maakunnan keskiarvo)	71 (2024)	72	alle 70
BKT	Bruttokansantuote asukasta kohden (euroa)	43 646 (2022)	46 000	55 000
Avoimen sektorin osuus työpaikoista	Ulkomaankauppaa käyvän kansantalouden osan osuus työpaikoista (prosenttia)	65 (2023)	yli 70	yli 70
Yritysten nettoperustanta	Aloittaneet – lopettaneet yritykset / vuositason	66 (2023)	yli 80	yli 100
TKI-menot	Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiomenot vuositason, miljoonaa euroa	165,5 (2023)	200	300
Väestön koulutustaso	Koulutustasomittain/indeksi <u>15 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen, maakunnan, kunnan, sukupuolen ja ikäryhmän mukaan muuttujina Vuosi, Alue, Ikä, Sukupuoli ja Tiedot.PxWeb</u>	359,7 (2023)	yli 400	yli 500
Työllisyysaste	Työllisten osuus työikäisestä väestöstä pohjautuen Tilastokeskuksen työvoimatutkimukseen	69,8 %	yli 70 %	yli 72 %
Työttömyysaste	Työ- ja elinkeinoministeriön työttömyystilastoista otettu vuosikeskiarvo työttömät työnhakijat / työvoima	12,5 %	alle 10 %	alle 10 %
Kasvihuonekaasupäästöt	Päästöt asukasta kohden pohjautuen Suomen Ympäristökeskuksen HINKU-laskentaan (tCO2e/as)	4,9	Vähenevät kohti HINKU-tavoitetta	Vähenevät edelleen

Väkiluvun kehityksessä nykyisen asukasmäärän tasoinen väestö vuonna 2040 on ennusteiden valossa kunnianhimoinen tavoite. Sen saavuttaminen tulee vaatimaan voimakasta asukkaiden nettolisäystä kauden kuluessa. Niin ikään väestöllisen huoltosuhteen kääntäminen vaatii työikäisen väestön lisääntymistä, koska lasten ja eläkeläisten ryhmä on alueellisesti pysyvämpi. Etelä-Karjalan tilannekuva huoltosuhteen osalta olisi parempi, mikäli saman huoltosuhteen tuottaisi lasten suuri määrä. Painopiste on kuitenkin ikääntyvien puolella. Syntyvyyden nopeankin lisäyksen vaikutukset näkyisivät vasta aikaisintaan 2040 paikkeilla, kun nyt syntyneet siirtyvät työelämään, joten luontaisen lisäyksen nopean kasvun varaan ei voida laskea.

Bruttokansantuote ja avoimen sektorin osuus siinä heijastelevat odotuksia siitä, että maakunnassa on jatkossakin menestyvää vientiteollisuutta ja muuta kasvuhakuista kansainvälistä yritystoimintaa. Yritysdynamiikkaa kuvaamaan on valittu yritysten nettoperustanta eli aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten erotus, jota tarkastellaan vuositasolla. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan (TKI) taso on Etelä-Karjalan suhteellinen vahvuus, mutta kasvun jatkuminen edellyttää panostuksia. TKI-toiminnan volyymi nojautuu sekä korkeakoulukampukseen että innovaatiotoimintaan alueen yrityksissä. Työllisyys- ja työttömyysaste ovat herkkiä suhdanteille. Haasteena on erityisesti alueen sisäisen kehityksen voimakas eriytyminen, mikä piiloutuu maakunnallisen keskiarvon taustalle. Pyrimme mahdollistamaan parempaa työllisyyttä eteläkarjalaisille kattavasti. Hiilineutraaliustavoitteen osalta vuoden 2030 HINKU-tavoite on välitappi, pidemmällä aikavälillä kasvihuonekaasupäästöistä pyritään eroon kokonaan.

Käännämme Etelä-Karjalassa haasteellisen ajan mahdollisuudeksi uudistua ja tiivistää tavoitteellista yhteistyötä elinvoimamme edistämiseksi. Haluamme olla kokoamme merkittävämpi tekijä Suomen ja Euroopan turvallisen tulevaisuuden rakentamisessa mahdollistaen samalla asukkaillemme laadukasta elämää rajalla ja Saimaan rannoilla.

Etelä-Karjala-ohjelman valmistelun prosessi ja siihen osallistuneet

Tähän luettelo valmisteluun osallistuneista, lausuntoja antaneista ym. organisaatioista, verkostoista sekä tiivistetty kuvaus valmisteluprosessin läpiviennistä.